

**Cyfoeth
Naturiol**
Cymru
**Natural
Resources**
Wales

Ymgynghoriad ar ddiweddaru Cynllun Rheoli Basn Afon Gorllewin Cymru

Ein diben yw sicrhau bod adnoddau naturiol Cymru yn cael eu cynnal, eu defnyddio a'u gwella'n gynaliadwy, nawr ac yn y dyfodol.

Byddwn yn gweithio ar ran cymunedau Cymru i amddiffyn pobl a'u cartrefi hyd eithaf ein gallu rhag digwyddiadau amgylcheddol fel llifogydd a llygredd. Byddwn yn rhoi cyfleoedd iddynt ddysgu am, defnyddio a manteisio ar adnoddau naturiol Cymru.

Byddwn yn gweithio ar ran economi Cymru ac yn galluogi defnydd cynaliadwy o adnoddau naturiol i gefnogi swyddi a menter. Byddwn yn helpu busnesau a datblygwyr i ddeall ac ystyried cyfyngiadau amgylcheddol pan fyddant yn gwneud penderfyniadau pwysig.

Byddwn yn gweithio i gynnal a gwella ansawdd yr amgylchedd i bawb. Byddwn yn gweithio i wneud yr amgylchedd ac adnoddau naturiol yn fwy cadarn er mwyn iddynt allu gwrthsefyll newid yn yr hinsawdd a phwysau arall.

Cynnwys

1. Cynllunio ar gyfer y dyfodol	5
Beth sydd wedi'i gyflawni hyd yn hyn	6
Pwy sy'n rheoli Ardal Basn Afon Gorllewin Cymru?	6
Rheoli adnoddau naturiol, y dull gweithredu ecosystemau a chynllunio gwaith rheoli basn afon.....	8
2. Yr ymgynghoriad hwn	10
Pam fod yr ymgynghoriad hwn yn bwysig.....	10
Sut mae'r ymgynghoriad hwn yn gweithio.....	10
Cwestiynau'r Ymgynghoriad	11
Sut i ymateb	12
Sut y caiff y cynlluniau eu diweddarau	13
3. Ardal basn afon Gorllewin Cymru	14
Cyflwr presennol yr amgylchedd dŵr	16
Diweddariadau i wybodaeth am ddsbarthiadau	23
Heriau yn y basn afon	26
4. Amcanion, mesurau ac uchelgais	30
Mesurau a gynigir	30
Penderfynu beth fydd yn cael ei gyflawni, ble a phryd	48
Camau ymarferol y gall pawb eu cymryd	54

Ffigur 1. Ardal Basn Afon Gorllewin Cymru

0 5 10 20 Km

N

Legend

- Wales/England border
- Other marine waters
- River Basin Districts - others
- Estuarine and coastal water bodies

© Crown copyright and database rights 2014 Ordnance Survey 100024198. © Environment Agency copyright and/or database rights 2014. All rights reserved.

1. Cynllunio ar gyfer y dyfodol

Dros y flwyddyn nesaf, bydd Cyfoeth Naturiol Cymru yn diweddarau cynlluniau rheoli basn afon a fydd yn pennu amcanion ar gyfer afonydd, llynnoedd, aberoedd, dyfroedd arfordirol a dŵr daear Cymru ar gyfer y cyfnod 2015 - 2021. Er mai ni sy'n gyfrifol am ddatblygu'r cynlluniau; mae'r canlyniadau a'r camau gweithredu y mae angen eu cymryd i'w cyflawni ar gyfer pawb. Bydd y cynllun hwn yn amlinellu'r camau y mae angen eu cymryd i wella'r amgylchedd, y manteision y gellid eu cyflawni, a phwy sydd yn y sefyllfa orau i'w darparu.

Mae Llywodraeth Cymru a Chyfoeth Naturiol Cymru wedi cytuno y byddwn yn gweithio tuag at gynnwys prosesau rheoli adnoddau naturiol integredig a'r dull gweithredu ecosystemau yn ein holl waith. Mae'r dull gweithredu ecosystemau yn ymwneud â rheoli'r amgylchedd fel y caiff ei gydrannau gwahanol eu hystyried gyda'i gilydd, gan gynnwys ei systemau naturiol a'r manteision y mae pobl yn eu cael ohono. Bwysicaf oll, mae'n pwysleisio bod pobl eu hunain yn rhan o ecosystemau ac felly y dylent fod yn rhan o benderfyniadau. Mae hyn yn ategu cyngor o ymgynghoriadau blaenorol y Gyfarwydddeb Fframwaith Dŵr, sef y dylem weithredu yn seiliedig ar ddalgylchoedd gan fod hyn yn cynnig dealltwriaeth glir o'r materion yn y dalgylch ac yn cynnwys cymunedau lleol mewn penderfyniadau. Rydym am glywed eich barn ar y pwysau ar ein hamgylchedd dŵr a'r camau y dylem fod yn eu cymryd i fynd i'r afael â hyn.

Ein nod yw gwella'r amgylchedd drwy gynlluniau rheoli basn afon mwy uchelgeisiol, a mwy o gydweithredu. Ceir llawer o enghreifftiau da o waith partneriaeth eisoes, ac mae angen adeiladu ar y rhain. Bydd yr ymatebion i'r ymgynghoriad hwn yn helpu i bennu cyfeiriad strategol y cynlluniau a blaenoriaethu'r camau gweithredu y mae angen eu cymryd. Mae angen i ni sicrhau bod yr amcanion ar gyfer cynlluniau basn afon yn cael eu hintegreiddio mewn cynlluniau a pholisïau eraill. Yn benodol, rhaid i hyn gynnwys ein rhaglen cynllunio adnoddau naturiol, Cynlluniau Rheoli Perygl Llifogydd a Rhaglen Datblygu Gwledig Cymru.

Rydym yn cydnabod y gall newid yn yr hinsawdd gael effaith ar y manteision y mae ein hamgylchedd yn eu cynnig. Gan weithio mewn partneriaeth, rydym yn gobeithio meithrin ein dealltwriaeth o effeithiau lleol a gwrthsefyll a rheoleiddio newid yn yr hinsawdd fel rhan o drefniadau rheoli basn afon.

Yn yr ymgynghoriad Heriau a Dewisiadau yn 2013, cytunodd ein partneriaid y dylai'r cynlluniau rheoli basn afon ddarparu amgylchedd dŵr iachus er budd cymdeithas, yr economi a'r amgylchedd ehangach. I wneud hyn mae angen i ni integreiddio camau gweithredu gan ddefnyddio cymysgedd o ddatrysiadau sydd wedi'u profi a datrysiadau arloesol a fydd yn arwain at fanteision, megis:

- Cynnal cyflenwad dŵr i'n cartrefi, ar gyfer iechyd y cyhoedd a gweithgynhyrchu
- Ffermio - gan gynnwys cynnal cyflenwad dŵr ar gyfer cnydau ac anifeiliaid
- Defnydd diwydiannol, busnes a dinesig - cynhyrchu ynni, cloddio, amwynderau
- Gwaredu gwastraff a thrin carthion gwastraff ac elifion diwydiannol
- Cludo pobl a nwyddau
- Pysgota masnachol, ffermydd pysgod a physgod cregyn
- Lles, mwynhau tirluniau a bywyd gwylt, hamdden actif, hwylio, canŵio, pysgota, syrffio, nofio
- Amrywiaeth bywyd gwylt, boed yn blanhigion, pysgod neu anifeiliaid, drwy gynnal a gwella cynefinoedd
- Gwella cadernid i effeithiau newid yn yr hinsawdd
- Lleihau effaith llifogydd a sychder ar bobl a'r economi

Beth sydd wedi'i gyflawni hyd yn hyn

Mae ardal basn afon Gorllewin Cymru wedi cael budd o fuddsoddiad mawr iawn dros y 30 mlynedd ddiwethaf, sydd wedi arwain at welliannau sylweddol. Ers 2009 rydym wedi gwella ein dealltwriaeth o'r pwysau ar yr amgylchedd dŵr, gan ein galluogi i dargedu camau gweithredu i reoli hyn. Mae'r rhan fwyaf o'r camau gweithredu a gyhoeddwyd yn y cynllun rheoli basn afon wedi'u cychwyn neu eu cwblhau.

Yn y cynllun cyntaf, y nod oedd cyflawni statws da ar gyfer 36% o gyrff dŵr erbyn 2015. Ategwyd y targed hwn gan uchelgais i sicrhau statws ecolegol da ar gyfer 50% o gyrff dŵr wyneb Cymru. Yn 2009, roedd 30% o gyrff dŵr wyneb mewn cyflwr da. Mae dosbarthiad interim 2013 yn dangos bod 36% o'r holl gyrff dŵr wedi sicrhau statws da neu well. Rydym yn disgwyl gweld gwelliannau pellach wrth i'r amgylchedd ymateb i fanteision y camau gweithredu. Mae llawer o sefydliadau wedi bod yn cydweithio ar draws yr ardal basn afon ar amrywiaeth o brosiectau.

Astudiaeth achos

Mae dull rheoleiddio arloesol wedi helpu'r diwydiant llaeth yng Ngorllewin Cymru gan warchod yr amgylchedd lleol hefyd.

Mae First Milk, perchennog Haverfordwest Creamery, yn bwriadu agor gwaith trin dŵr newydd yn 2014 i ddelio ag elifion o'i waith cynhyrchu caws. Bydd hyn yn golygu gollwng dŵr gwastraff wedi'i drin yn Afon Cleddau'r Gorllewin, sy'n ardal warchodedig yn sgil ei hamrywiaeth eang o rywogaethau, cynefinoedd a phlanhigion dyfrol.

Bydd y gwaith trin newydd yn cyrraedd safonau amgylcheddol llym, ond bydd y gollyngiadau'n dal i ychwanegu maethynnau i'r afon. Felly, er mwyn gwrthbwysu'r maethynnau ychwanegol sy'n mynd i mewn i'r dŵr, mae Cyfoeth Naturiol Cymru a First Milk yn datblygu cynllun i leihau effaith amgylcheddol arferion ffermio lleol.

Mae grŵp o dros 40 o ffermydd sy'n cyflenwi llaeth i'r hufenfa wedi ymrwymo i gymryd rhan yn y cynllun.

Pwy sy'n rheoli Ardal Basn Afon Gorllewin Cymru?

Cyfoeth Naturiol Cymru sy'n gyfrifol am lunio'r cynlluniau rheoli basn afon. Fodd bynnag, ceir llawer o sefydliadau sy'n gyfrifol am reoli'r ardal basn afon. Yn aml caiff y sefydliadau hyn eu grwpio i mewn i sectorau fel amaethyddiaeth, pysgodfeydd ac ati. Mae Tabl 1 isod yn crynhoi'r sectorau hynny.

Tabl 1. Grwpiau sector sy'n rhan o'r gwaith o gynllunio'r basn afon

Sector	Enghreifftiau o aelodau
Amaethyddiaeth a rheoli tir gwledig	Yn cynnwys tir âr, da byw dwys, coedwigaeth a garddwriaeth.
Pysgota a Chadwraeth	Yn cynnwys grwpiau pysgota a chadwraeth
Llywodraeth ganolog	Yn cynnwys Llywodraeth y DU a Llywodraeth Cymru a chyrrff llywodraethol datganoledig (gan gynnwys Cyfoeth Naturiol Cymru)

Sector	Enghreifftiau o aelodau
Domestig/y cyhoedd	
Diwydiant, Gweithgynhyrchu a Busnes arall	Yn cynnwys cemegion, adeiladu, bwyd a diod, papur a thecstilau a metelau
Llywodraeth leol	Yn cynnwys Cynghorau
Cloddio a Chwarela	Yn cynnwys cloddio glo, cloddio am ddeunydd ac eithrio glo a chwarela
Mordwyo	Yn cynnwys dyfrffyrdd mewndirol, porthladdoedd ac awdurdodau harbwr
Cyrff Anllywodraethol	Yn cynnwys cyrff anllywodraethol amgylcheddol a chyrff anllywodraethol eraill
Hamdden	Yn cynnwys cerddwyr, canŵ-wyr a grwpiau amwynder
Trefol a Thrafnidiaeth	Yn cynnwys trafndiaeth aer, ffyrdd, rheilffyrdd a threfol
Trin, trosglwyddo, storio a gwaredu gwastraff	Yn cynnwys safleoedd tirlenwi, biowastraff, trin a throsglwyddo gwastraff
Diwydiant Dŵr	Yn cynnwys cyflenwi dŵr, trin dŵr a charthion

Mae Basn Afon Gorllewin Cymru yn cael ei oruchwylio gan banel cyswllt sy'n cynrychioli'r sectorau hyn. Rôl y panel yw:

- Cyfrannu tystiolaeth mewn perthynas â phenderfyniadau ac adroddiadau ar gynlluniau rheoli basn afon
- Dylunio ac olrhain mesurau a phrosiectau fel rhan o raglen waith i atal dirywiad a gwella'r amgylchedd
- Cydweithio i ddatblygu cynlluniau rheoli basn afon a dogfennau eraill yn ôl yr angen
- Cysylltu ag aelodau a'u sectorau i sicrhau bod sail eang i benderfyniadau a chyfathrebu.

Nid yw bob amser yn briodol rheoli'r amgylchedd dŵr drwy gydlynw ar lefel ardal basn afon. Yng Nghymru rydym yn ymrwymedig i integreiddio'r gwaith o reoli adnoddau naturiol a dull gweithredu ecosystemau ar lefel dalgylch. Mae ein hamcanion fel a ganlyn:

- Gweithio i reoli adnoddau naturiol mewn ffordd integredig
- Cyflawni canlyniadau cadarnhaol a pharhaol ar gyfer yr amgylchedd dŵr drwy hyrwyddo dealltwriaeth well o'r amgylchedd ar lefel leol; ac
- Annog cydweithredu lleol a phenderfyniadau cliriach wrth gynllunio a darparu gweithgareddau i hyrwyddo'r amgylchedd dŵr.

Bydd y dull gweithredu hwn yn helpu i ddatblygu cynlluniau rheoli basn afon mwy lleol drwy gynnig llwyfan i ymgysylltu, trafod a gwneud penderfyniadau â manteision ehangach o lawer.

Mae Cyfoeth Naturiol Cymru yn chwarae rôl ganolog o ran gweithrediad effeithiol y dull gweithredu ecosystemau drwy gefnogi gweithgareddau sy'n seiliedig ar y dalgylch gyda thystiolaeth, arbenigedd, cyngor ac arweiniad. Gallwn wneud gwelliannau sylweddol drwy ein gweithgareddau ein hunain, er enghraifft:

- Rheoli Ystad Goed Llywodraeth Cymru,
- Gweithredu asedau rheoli llifogydd ac asedau hydrometreg,
- Rheoli gwarchodfeydd natur cenedlaethol

Rydyn ni'n gorff rheoleiddio, yn sicrhau bod deddfwriaeth i warchod yr amgylchedd yn cael ei chymhwyso'n deg yn unol â'n hegwyddorion rheoleiddio. Rydyn ni hefyd yn gweithio gyda phartneriaid lleol a chenedlaethol i ddarparu prosiectau a mentrau i wella'r amgylchedd dŵr. Mae'r canlynol yn enghreifftiau o'r rhain

- Datblygu dull gweithredu mewn perthynas â chynllunio adnoddau naturiol
- Agenda Newid pysgodfeydd
- Strategaeth Mwyngloddiau Metel Cymru
- Strategaeth Llygredd Gwasgareddig

Rheoli adnoddau naturiol, y dull gweithredu ecosystemau a chynllunio gwaith rheoli basn afon

Mae rheoli adnoddau naturiol mewn modd integredig yn elfen allweddol o raglen ddeddfwriaethol Llywodraeth Cymru. Mae *Rhaglen Lywodraethu* Llywodraeth Cymru 2011 yn pwysleisio'r pwysigrwydd o reoli ein hadnoddau naturiol, ar y tir a'r môr, mewn ffordd fwy integredig, yn unol â'i hymrwymiad i sicrhau mai datblygu cynaliadwy yw ei hegwyddor drefniadol ganolog. Mae Bil yr Amgylchedd, ochr yn ochr â Chynllun Morol Cenedlaethol Cymru, yn nodi fframwaith statudol newydd a phrosesau rheoli adnoddau naturiol integredig i reoli adnoddau naturiol yn gynaliadwy.

Bydd y fframwaith newydd hwn ar gyfer rheoli adnoddau naturiol yn adeiladu ar ddull gweithredu ecosystemau'r Cenhedloedd Unedig, a ddiffinnir fel 'strategaeth integredig ar gyfer rheoli adnoddau naturiol'. Felly, bydd Bil yr Amgylchedd yn deddfu ar gyfer proses reoli fwy cydlynol, sy'n canolbwyntio ar greu Cymru iachach, gadarnach drwy fuddiannau economaidd, cymdeithasol ac amgylcheddol.

Mae hyn yn dechrau drwy gyflwyno proses gynllunio newydd - i nodi a nodweddu'r heriau a'r cyfleoedd allweddol o ran rheoli adnoddau naturiol yn gynaliadwy mewn ardal benodol. Drwy gydnabod y rhain, gellir defnyddio'r adnoddau a ddefnyddir i ddiogelu a darparu buddiannau amgylcheddol (y mae cynlluniau rheoli basn afon yn un ohonynt) mewn ffyrdd sy'n sicrhau ein bod yn mynd i'r afael â'r heriau hynny mewn ffordd fwy integredig - gan adlewyrchu anghenion yr ardal honno'n well.

Mae'r fframwaith rheoli adnoddau naturiol yn dal i gael ei ddatblygu yng Nghymru, ond mae'r cynlluniau rheoli basn afon yn adlewyrchu'r elfennau allweddol o'r dull gweithredu newydd yn y ffyrdd canlynol:

Canolbwyntio ar ardal.

Mae'r cynlluniau rheoli basn afon yn cwmpasu'r holl faterion sy'n ymwneud â'r amgylchedd dŵr a'r holl bwysau sydd arno, yn ogystal â'r camau gweithredu i'w rheoli ar lefel basn afon. Rydyn ni'n datblygu dull gweithredu dalgyrch i ddarparu camau gweithredu a fydd yn canolbwyntio ar raddfa sy'n fwy perthnasol i gymunedau a rhanddeiliaid eraill.

Drwy edrych ar ddalgylch, yn hytrach na materion neu sectorau unigol, gallwn wneud mwy na mynd i'r afael â materion yn ymatebol ac yn unigol. Bydd hyn yn galluogi dull gweithredu integredig, rhagweithiol sy'n mynd i'r afael â chyfleoedd a chyfyngiadau mewn modd traws-sector sy'n canolbwyntio ar y system gyfan.

Ymgysylltu â rhanddeiliaid ar bob cam.

Cyfoeth Naturiol Cymru yw'r awdurdod priodol ar gyfer y Gyfarwydddeb Fframwaith Dŵr ond dim ond canran gymharol fach o Gymru ei hun y mae'n ei rheoli. Mae'n hanfodol ein bod

yn cynnwys rhanddeiliaid, gan gynnwys awdurdodau lleol, cymunedau, datblygwyr a diwydiant, drwy'r broses o lunio a gweithredu'r cynlluniau rheoli basn afon.

Cynllunio a chyflwyno ar y raddfa fwyaf priodol.

Mae'r prosesau naturiol rydyn ni'n gweithio gyda nhw, a'r prosesau rheoli rydyn ni'n ceisio dylanwadu arnynt, yn tueddu i weithio ar raddfeydd gwahanol. Dylai'r broses o reoli adnoddau naturiol ar lefel ardal adlewyrchu hyn ac anelu at reoli gwasanaethau ecosystem ar y raddfa fwyaf priodol, gan ystyried y mecanweithiau rheoli gorau ar gyfer gwneud hynny. Mae'r Gyfarwydddeb Fframwaith Dŵr yn ei gwneud yn ofynnol i ni lunio ac adolygu cynlluniau rheoli ar lefel basn afon. Fodd bynnag, mae'n well ceisio deall a datrys llawer o'r problemau y mae'r amgylchedd dŵr yn eu hwynebu ar lefel dalgylch. Bydd hyn yn helpu i fynd i'r afael â materion lleol fel llygredd o ffynonellau gwasgaredig, sy'n cynrychioli pwysau sylweddol ledled Cymru.

Cynllunio ar gyfer yr hirdymor.

I greu Cymru gynaliadwy mae angen i ni ystyried y cyfleoedd a'r cyfyngiadau y bydd Cymru yn eu hwynebu yn yr hirdymor. Mae cynlluniau rheoli basn afon yn ystyried amcanion hirdymor ar gyfer gwella, a chânt eu hadolygu bob chwe blynedd.

Cynllunio i ddarparu buddiannau amrywiol.

Bydd angen i'r dull gweithredu newydd gynllunio i ddarparu buddiannau amrywiol, hirdymor i'r amgylchedd a hefyd i'r economi a chymdeithas - gan adlewyrchu nodau lles hirdymor Cymru. Bydd sicrhau cadernid yr ecosystemau ategol a'u gweithrediad yn allweddol i gynaliadwyedd hirdymor y gwasanaethau a'r buddiannau y gallant eu darparu.

Gall y camau gweithredu a gynigir yn y cynllun rheoli basn afon hwn gynnig manteision amrywiol, e.e. gall gwella prosesau rheoli tir ar yr ucheldir gael buddiannau sylweddol o ran gwrthsefyll newid yn yr hinsawdd, dal carbon, storio llifogydd ac ansawdd dŵr i lawr yr afon.

Bod yn seiliedig ar dystiolaeth.

I lywio datblygiad y dull gweithredu sy'n canolbwyntio ar ardal mae angen i ni ddefnyddio'r dystiolaeth orau sydd ar gael o amryw ffynonellau, gan adeiladu ar ein gwybodaeth ni yn ogystal â'n rhanddeiliaid a chymunedau lleol. Byddwn yn defnyddio dull gweithredu pragmataidd mewn perthynas â thystiolaeth, gan gymhwyso'r egwyddor o gasglu unwaith, defnyddio sawl gwaith.

Mae cynnwys y cynllun rheoli basn afon hwn yn seiliedig ar sail dystiolaeth sylweddol a gasglwyd drwy ein rhaglenni monitro, ein hymchwiliadau a'n hasesiadau economaidd.

Yn canolbwyntio ar bobl.

Bydd angen i'r broses o gynllunio adnoddau naturiol adlewyrchu'r egwyddorion sy'n gysylltiedig â chyd-gynhyrchu ac ymgysylltu â rhanddeiliaid. Bydd angen iddi anelu at sicrhau canlyniadau sydd wedi'u dosbarthu'n gyfartal ac sy'n canolbwyntio ar sicrhau buddiannau i bobl Cymru.

Drwy weithio gydag eraill mewn dalgylchoedd, y nod yw:

- Deall y materion yn y dalgylch a sut maent yn rhyngweithio
- Deall sut mae'r materion hyn yn effeithio ar fuddiannau lleol presennol a'r defnydd o ddŵr yn y dyfodol
- Cynnwys pobl, cymunedau, sefydliadau a busnesau lleol wrth wneud penderfyniadau drwy rannu tystiolaeth
- Nodi pa faterion y dylid mynd i'r afael â nhw fel blaenoriaeth

2. Yr ymgynghoriad hwn

Pam fod yr ymgynghoriad hwn yn bwysig

Mae'r ymgynghoriad hwn yn gam pwysig o ran llywio dyfroedd Cymru ac yn rhoi'r cyfle i bawb ystyried y materion, y camau gweithredu presennol a champau gweithredu posibl ar gyfer y dyfodol i warchod a gwella ein hamgylchedd dŵr. Defnyddir yr adborth o'r ymgynghoriad hwn i lywio a diweddarau'r Cynlluniau Rheoli Basn Afon. Caiff y rhain eu cymeradwyo gan Weinidogion Cymru i'w cyhoeddi ym mis Rhagfyr 2015 fel sy'n ofynnol dan y Gyfarwydddeb Fframwaith Dŵr.

Ni fydd yn bosibl cyflawni popeth, ond drwy weithio mewn partneriaeth gallwn sicrhau y nodir y cyfuniad gorau o gamau gweithredu yn y cynllun diwygiedig.

Sut mae'r ymgynghoriad hwn yn gweithio

Mae'r ddogfen hon, ynghyd â'r Atodiad ategol, yn ffurfio'r cynllun rheoli basn afon. Mae'n disgrifio cyflwr presennol yr ardal basn afon, yr hyn rydym wedi'i gyflawni ers 2009 a'n hamcanion ar gyfer ei wella erbyn 2021. Gallwch ymateb i gwestiynau'r ymgynghoriad drwy ddarllen y wybodaeth yn y brif ddogfen hon. Ond i'ch helpu i ystyried eich ymateb yn fanylach, mae'r wybodaeth ategol ganlydol ar gael ar ein gwefan. Mae'n cynnwys

Atodiad trosolwg y broses o gynllunio gwaith rheoli basn afon

Mae'r atodiad yn cynnwys y manylion sy'n sail i'r penderfyniadau a wnaed a lywiodd y brif ddogfen. Mae'r ddogfen yn cyfeirio at nifer o ddogfennau ategol sy'n cynnwys gwybodaeth fwy technegol, gan alluogi'r darlennydd i weld yr holl fanylion sydd eu hangen i ymateb i'r ymgynghoriad hwn.

Adroddiad yr Aseiad Amgylcheddol Strategol (AAS)

Mae hwn yn nodi canlyniadau'r aseiad amgylcheddol strategol ac yn edrych ar gyd-destun ehangach y cynllun rheoli basn afon.

Yn y ddogfen hon ceir adolygiad o'n cynlluniau ni ein hunain a chynlluniau sefydliadau eraill sy'n gysylltiedig â'r cynllun rheoli basn afon. Mae'r Rheoliadau AAS yn ei gwneud yn ofynnol i ni ystyried y berthynas â chynlluniau, rhaglenni ac amcanion amgylcheddol eraill a nodir ar lefel ryngwladol (Ewropeaidd), cymunedol neu genedlaethol.

O ystyried graddfa ddaearyddol y cynllun hwn, dim ond polisiâu, cynlluniau, strategaethau a deddfwriaeth sy'n berthnasol i'r ardal basn afon sydd wedi'u hystyried fel rhan o'r adolygiad hwn. Diben hyn yw nodi lle dylai'r diweddariad i'r cynllun rheoli basn afon ystyried polisiâu a chynlluniau eraill wrth ystyried y buddiannau i'r amgylchedd ehangach ac unrhyw effeithiau negyddol. Mae'n cynnwys atodiad sy'n rhestru'r cynlluniau sydd wedi'u hadolygu ac yn darparu tabl o'r prif themâu o bolisiâu a rhaglenni mesurau sy'n gysylltiedig â'r cynllun rheoli basn afon dan y penawdau canlynol:

- Rheoli dŵr a llifogydd
- Bioamrywiaeth a thirlun
- Morol ac arfordiroedd
- Cynllunio defnydd tir a threftadaeth
- Hinsawdd, ynni a rheoli gwastraff

Crynodebau Dalgylch Rheoli

Mae'r rhain yn cynnig manylion mwy lleol yn adlewyrchu'r camau gweithredu y gellir eu cymryd a chyfluoedd i bartneriaethau. Nod y crynodebau yw bod yn ganllaw ymarferol i helpu i gyflawni camau gweithredu a phartneriaethau ar lefel leol. Mae'r dogfennau wedi'u llywio gan allbwn y gweithdai dalgylch a gynhaliwyd yn gynharach eleni. Mae gennym yr

hyblygrwydd i ddiweddarau'r dogfennau hyn i sicrhau eu bod yn ddefnyddiol ac yn berthnasol ar lefel dalgylch rheoli.

Gwarchod Dyfroedd Cymru

Mae'r Crynodebau Dalgylch Rheoli yn gweithio gyda Gwarchod Dyfroedd Cymru, adnodd gofodol rhyngweithiol ar-lein sy'n cynnig gwybodaeth a data ategol i helpu partneriaid. Mae'n galluogi'r defnyddiwr i weld yr ardal o'i ddewis ac adolygu'r wybodaeth sydd ar gael am yr ardal benodol honno. Ceir canllaw i ddefnyddwyr ar Warchod Dyfroedd Cymru yn y dogfennau Crynodeb Dalgylch Rheoli.

Cwestiynau'r Ymgynghoriad

Cwestiynau Ymgynghoriad y Cynllun Rheoli Basn Afon

Cwestiwn Ymgynghoriad 1

Oes gennych chi unrhyw sylwadau ar y ddogfen ymgynghori gan gynnwys awgrymiadau ar sut y gallwn ei gwella?

- a. A yw'r dogfennau Crynodeb Dalgylch Rheoli yn ddefnyddiol? Nodwch sylwadau ar sut y gallwn eu gwella.
- b. A yw Gwarchod Dyfroedd Cymru yn gweithio i chi? Oes gennych chi unrhyw sylwadau ar gyfer gwelliannau pellach?

Cwestiwn Ymgynghoriad 2

Yn adran 3 rydym wedi nodi newidiadau o ran sut rydym yn asesu ac yn adrodd ar yr amgylchedd dŵr.

Ydych chi'n cytuno ar y newidiadau arfaethedig i ffiniau dalgylchoedd rheoli a chyrrff dŵr?

- a. A hoffech chi weld llynnoedd sydd wedi'u dynodi'n Safleoedd o Ddiddordeb Gwyddonol Arbennig yn cael eu cynnwys yn yr ail gylch?

Cwestiwn Ymgynghoriad 3

Yn adran 4 rydym wedi nodi cynigion ar gyfer mesurau cenedlaethol newydd. Ceir rhestr o'r holl fesurau yn yr atodiad.

Ydych chi'n cytuno ar y mesurau arfaethedig?

- a. A oes yna unrhyw fesurau cenedlaethol yr hoffech eu gweld yn cael eu cynnwys? Nodwch pam a darparwch unrhyw wybodaeth bellach i lywio'r mesurau.
- b. Beth yw'r blaenoriaethau lleol ar gyfer gweithredu yn eich barn chi?
- c. Pa fesurau allwch chi eu darparu i helpu i wella'r amgylchedd dŵr? A fydddech cystal â chynnig gwybodaeth am y rhain, ble y gellid eu gweithredu, a sut y byddent yn arwain at welliant.

Cwestiwn Ymgynghoriad 4

Yn adran 4 rydym wedi crynhoi'r cyrrff dŵr lle rydym o'r farn ei bod yn briodol cynnig terfyn amser hwy neu amcan llai llym. Ceir rhestr o gyrff dŵr a chyfiawnhad yn yr atodiad ochr yn ochr â'n dull gweithredu.

Oes gennych chi unrhyw wybodaeth bellach i lywio'r ardaloedd lle rydym wedi cynnig amcan amgen?

Cwestiwn Ymgynghoriad 5

Yn adran 4 rydym yn esbonio bod angen i ni ddatblygu rhaglen o flaenoriaethau i'w darparu yn ystod yr ail gylch.

Ydych chi'n cytuno y dylid blaenoriaethu'r mesurau ar sail amcanion statudol (h.y. atal dirywiad a chyflawni amcanion ardal warchoddedig) a thystiolaeth o gostau a manteision y canlyniadau?

Cwestiwn Ymgynghoriad 6

Yn adran 4 rydym wedi modelu'r costau a'r manteision o ddarparu gwelliannau dan bedair sefyllfa.

A yw'r sefyllfaoedd a'r asesiad economaidd rydym wedi'u darparu fel rhan o'r cynllun hwn yn ddefnyddiol?

Cwestiynau Ymgynghoriad yr Asesiad Amgylcheddol Strategol

Cwestiwn Ymgynghoriad 7

Ydych chi'n cytuno ein bod wedi asesu effeithiau sylweddol Cynllun Rheoli Basn Afon Gorllewin Cymru yn ddigonol? Disgrifiwch unrhyw agweddau pellach y dylem eu hystyried.

Cwestiwn Ymgynghoriad 8

Oes gennych chi unrhyw bryderon ynghylch effeithiau amgylcheddol y cynllun rheoli basn afon nad ydynt wedi'u cynnwys yn yr asesiad hwn? Disgrifiwch nhw, os gwelwch yn dda.

Cwestiwn Ymgynghoriad 9

A oes yna unrhyw gamau lliniaru neu gyfleoedd eraill y dylem eu hystyried gyda'r mesurau arfaethedig?

Sut i ymateb

Mae'r ymgynghoriad hwn yn rhedeg o 10 Hydref 2014 i 10 Ebrill 2015 a hoffem glywed eich barn. Nodwch eich ymateb ar y profforma 'Ymateb Ysgrifenedig i'r Ymgynghoriad' sydd ar gael ar wefan yr ymgynghoriad, ac e-bostiwch neu bostiwch ef atom yn y cyfeiriadau canlynol.

E-bost

ardalbasnafongorllewincymru@cyfoethnaturiolcymru.gov.uk

Post

Jill Brown
Cyfoeth Naturiol Cymru,
Tŷ Cambria,
29 Heol Casnewydd,
Caerdydd,
CF24 0T

Sut y bydd Cyfoeth Naturiol Cymru yn defnyddio eich gwybodaeth?

Byddwn yn defnyddio'r ymatebion i'r ymgynghoriad hwn i lywio'r gwaith o adolygu a diweddarau'r Cynlluniau Rheoli Basn Afon. Bydd y staff sy'n delio â'r ymgynghoriad hwn yn gweld yr holl ymatebion yn llawn. Gall aelodau eraill o staff hefyd weld yr ymatebion i'w helpu i gynllunio gwaith yn y dyfodol.

Ar ôl i'r ymgynghoriad ddod i ben ar 10 Ebrill 2015, caiff crynodeb o'r ymatebion ei gyhoeddi ar wefan Cyfoeth Naturiol Cymru ym mis haf 2015. Byddwn yn cysylltu i roi gwybod i chi pan fydd hwn ar gael. Cewch hefyd wybod am unrhyw ymgynghoriadau basn afon sydd ar ddod oni bai y dewiswch beidio cael gwybod.

Os byddwch yn nodi cyfeiriad e-bost, cewch gydnabyddiaeth o'ch ymateb.

Dan Ddeddf Rhyddid Gwybodaeth 2000 a Rheoliadau Gwybodaeth Amgylcheddol 2004, gallai fod yn rhaid i Gyfoeth Naturiol Cymru gyhoeddi eich ymateb i'r ymgynghoriad hwn, ond ni fydd yn cynnwys unrhyw wybodaeth bersonol. Os ydych wedi gofyn i'ch ymateb gael ei gadw'n gyfrinachol, gallai dal gael ei ddefnyddio i ddarparu crynodeb. **Os nad ydych am i'ch ymateb gael ei gynnwys, sicrhewch fod hyn wedi'i nodi'n glir ar flaen y profforma.** Mae hyn yn cynnwys sylwadau a geir dros e-bost, drwy'r post neu drwy ffacs, oni bai eich bod wedi gofyn yn benodol i'ch ymateb gael ei gadw'n gyfrinachol. Dim ond enwau sefydliadau sy'n ymateb a gaiff eu cyhoeddi, nid unigolion.

Os oes gennych unrhyw gwestiynau neu gwynion am y ffordd y mae'r ymgynghoriad hwn wedi'i gynnal, cysylltwch â'n canolfan gofal cwsmeriaid.

Sut y caiff y cynlluniau eu diweddarau

Mae cynllunio'r gwaith o reoli basn afon yn broses barhaus ac mae Cyfoeth Naturiol Cymru a'i bartneriaid yn adeiladu ar y sail dystiolaeth yn rheolaidd i helpu i wella'r amgylchedd dŵr. Mae'r ddogfen hon yn cynnig cipolwg ar dystiolaeth gyfredol yr ymgynghoriad. Drwy gydol y cyfnod ymgynghori, rydym yn disgwyl i wybodaeth a thystiolaeth newydd ddod ar gael a fydd yn effeithio ar y cynllun rheoli basn afon terfynol.

Mae'r cynlluniau rheoli basn afon yn cael eu hadolygu a'u diweddarau bob 6 blynedd. Nodir yr amcanion arfaethedig yn y cynllun drafft hwn. Cyhoeddwyd y cynllun am y tro cyntaf yn 2009. Bydd y diweddariad cyntaf yn 2015, y mae'r ddogfen hon yn ddrafft ohono, yn cwmpasu'r cyfnod o 2015 i 2021. Yna caiff ei adolygu eto yn 2020, a bydd ail ddiweddariad i'r cynllun yn cwmpasu'r cyfnod 2021-2027.

Defnyddir yr ymatebion i'r ymgynghoriad hwn a chyngor gan y llywodraeth ar fforddiadwyedd i bennu pa rai o'r amcanion arfaethedig y gellir eu cyflawni erbyn 2021 ac erbyn 2027 a thu hwnt yn y cynllun wedi'i ddiweddarau. Bydd y diweddariad i'r cynllun rheoli basn afon yn nodi'r mesurau fforddiadwy a gaiff eu gweithredu yn y cylch cynllunio 2015 - 2021. Caiff effaith y mesurau cyfredol, y mesurau newydd y cytunwyd arnynt ac sydd wedi'u hariannu ac unrhyw fesurau gwirfoddol a nodwyd drwy'r ymgynghoriad hwn hefyd eu hystyried, yn ogystal â'r cyfnod o amser y bydd yn ei gymryd i fioleg neu gemeg dŵr daear adfer ar ôl i'r mesurau gael eu gweithredu.

Mae'r amserlen ar gyfer diweddarau'r cynllun wedi'i chrynhai isod.

- Medi 2014 - Mawrth 2015. Cyfnod ymgynghori ar y cynllun rheoli basn afon wedi'i ddiweddarau. Nifer o ddogfyddiadau ymgysylltu wedi'u targedu at sectorau a chymunedau yr effeithir arnynt gan y cynllun.
- Mai - Gorffennaf 2015 - Bydd Cyfoeth Naturiol Cymru yn cwrdd â swyddogion Llywodraeth Cymru i sicrhau bod y mesurau a'r amcanion arfaethedig sy'n cael eu datblygu yn y cynllun wedi'i ddiweddarau yn cydymffurfio â pholisi'r llywodraeth.
- 22 Medi 2015 - Cyfoeth Naturiol Cymru yn cyflwyno diweddariad terfynol o'r cynlluniau rheoli basn afon i weinidogion ei ystyried.
- 22 Rhagfyr 2015 - Gweinidogion yn cyhoeddi'r cynlluniau rheoli basn afon wedi'u diweddarau, yn ymgorffori'r data dosbarthiad diweddaraf ac unrhyw newidiadau eraill a wnaed wrth ystyried y cynigion a gyflwynwyd gan Gyfoeth Naturiol Cymru ym mis Medi.

3. Ardal basn afon Gorllewin Cymru

Mae Ardal Basn Afon Gorllewin Cymru yn cwmpasu ardal 16,653 cilomedr sgwâr. Mae'n ymestyn ar draws hanner orllewinol Cymru i gyd, o Fro Morgannwg yn y de i Sir Ddinbych yn y gogledd.

Mae'r prif ganolfannau poblogaeth wedi'u cyfyngu i'r llain arfordirol a rhan orllewinol cymoedd De Cymru. Y prif ganolfannau trefol yw Abertawe, Pen-y-bont ar Ogwr a Chastell-nedd yn y de, Aberystwyth yn y canolbarth ar yr arfordir, a Bangor yn y gogledd. Mae'r ardal basn afon yn wledig, gyda thir yn cael ei ddefnyddio'n bennaf ar gyfer amaethyddiaeth a choedwigaeth. Mae diwydiannau morol, olew a nwy yn ffynnu ac yn weithgareddau economaidd allweddol, ynghyd â diwydiant trwm fel y gwaith dur ym Mhort Talbot a physgodfeydd masnachol a thwristiaeth o amgylch arfordir Cymru.

Mae gan lynnoedd, afonydd a dyfroedd arfordirol yr ardal enw da am bysgota. Mae 70% o arfordir yr Ardal wedi'i ddynodi (dan Gyfarwyddebau'r Undeb Ewropeaidd a chyfraith y DU) am ei ansawdd amgylcheddol, ac mae'n cynnwys llawer o draethau nofio o'r radd flaenaf a safleoedd cadwraeth o bwys rhyngwladol.

Ceir gwelyau cocos mawr a gwerthfawr yn Nhraeth Lavan yn y gogledd ac yng Nghilfach Tywyn yn y de. Caiff cregyn gleision eu cynaeafu o welyau naturiol yn Afon Conwy ac Afon Dyfi a'u ffermio yn Afon Menai ar rai o'r gwelyau cregyn gleision mwyaf cynhyrchiol yn Ewrop. Mae llawer o'r ucheldir yn cael ei ddefnyddio ar gyfer ffermio da byw a choedwigaeth. Mae ffermio gwartheg godro yn flaenllaw yn yr iseldir, yn arbennig yn Sir Benfro a Sir Gaerfyrddin. Mae hinsawdd fwynach De Sir Benfro hefyd yn galluogi cynnyrch â sylweddol.

Mae'r arfordir trawiadol ac agosrwydd poblogaethau sylweddol hefyd yn helpu i esbonio pwysigrwydd y diwydiant twristiaeth arfordirol sy'n cyfrannu dros £350 miliwn y flwyddyn at economi Cymru.

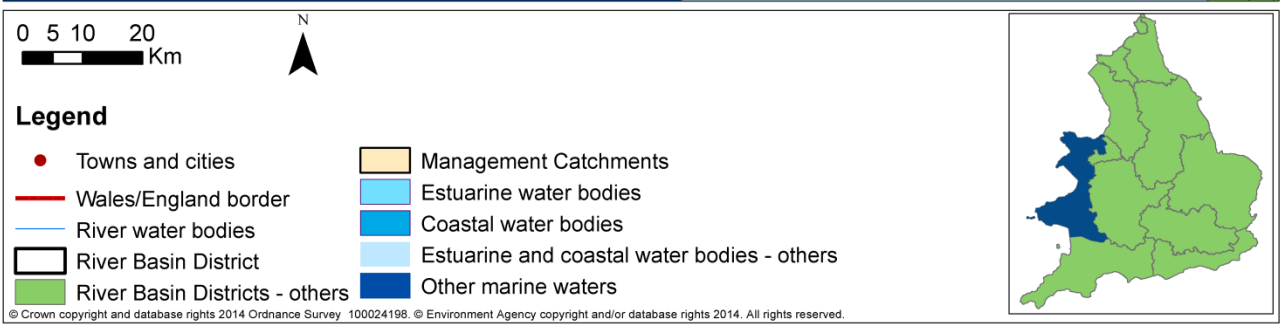
Dalgylchoedd yn ardal basn afon Gorllewin Cymru

Gellir delio orau â llawer o'r problemau y mae ein hamgylcheddau dŵr yn eu hwynebu ar lefel dalgylch.

Rydym wedi adolygu nifer a ffiniau'r dalgylchoedd rheoli. Maent bellach yn adlewyrchu ffiniau ein Strategaethau Rheoli Tynnu Dŵr Dalgylch a'n Cynlluniau Rheoli Perygl Llifogydd yn well. Mae Ardal Basn Afon Gorllewin Cymru bellach wedi'i rhannu'n naw dalgylch rheoli:

- Clwyd
- Conwy
- Ynys Môn
- Llŷn ac Eryri
- Meirionnydd
- Teifi a Gogledd Ceredigion
- Cleddau ac Afonydd Arfordirol Sir Benfro
- Bae Caerfyrddin a Gŵyr
- Tawe i Dregatwg

Ffigur 2: Dalgylchoedd Ardal Basn Afon Gorllewin Cymru

Cyflwr presennol yr amgylchedd dŵr

Ym mhob cylch o'r cynlluniau rheoli basn afon rydym yn casglu'r holl dystiolaeth, boed yn hanesyddol neu gyfredol, ac yn cynhyrchu 'dosbarthiad llinell sylfaen'. Y dosbarthiad hwn, ynghyd â gwybodaeth am bwysau a'r risgiau i ddyfroedd, yw'r sail ar gyfer cynllunio'r cylch nesaf. Yn yr adran hon rydym yn disgrifio cyflwr cyfredol yr amgylchedd dŵr o gymharu â'r llinell sylfaen a bennwyd yn 2009. Bydd y cynllun basn afon wedi'i ddiweddarau yn pennu llinell sylfaen newydd ar gyfer 2015. Mae'r data yn yr ymgynghoriad hwn yn seiliedig ar ddsbarthiad interim 2013 a chaiff ei ddiweddarau ar gyfer y cynlluniau rheoli basn afon a gaiff eu cyhoeddi yn 2015. Mae rhai o'r systemau rydym yn eu defnyddio i bennu'r llinell sylfaen honno ac i ddisgrifio iechyd yr amgylchedd dŵr yn newid, a chaiff llinell sylfaen newydd yn adlewyrchu'r newidiadau hynny ei gosod yn y cynlluniau. Disgrifir y newidiadau hynny a'r dosbarthiad llinell sylfaen canlyniadol ar ddiwedd yr adran hon ac yn yr atodiad.

Sut rydym yn pennu'r cyflwr cyfredol

Rydym yn defnyddio'r term cyrff dŵr i helpu i ddeall a rheoli'r amgylchedd dŵr. Mae corff dŵr yn afon, llyn, dŵr daear neu ddŵr arfordirol, neu'n rhan o'r rhain. Mae'r Gyfarwydddeb Fframwaith Dŵr yn cwmpasu'r holl ddŵr mewn ardal basn afon, nid dim ond y cyrff dŵr a ddangosir ar y mapiau. Mae cyrff dŵr yn unedau adrodd ac yn ddangosyddion o iechyd yr amgylchedd dŵr ehangach. Rydym yn asesu cyflwr y cyrff dŵr hyn drwy fonitro, sy'n cynhyrchu dosbarthiad blynyddol. Dangosir nifer a math y cyrff dŵr yn nhabl 1 isod.

Tabl 2 Nifer a math y cyrff dŵr yn ardal basn afon Gorllewin Cymru

Categori corff dŵr	Naturiol	Artiffisial	Wedi'i addasu'n sylweddol	Cyfanswm
Afon*	607	8	61	676
Llyn	21	2	39	62
Arfordirol	18		6	24
Aberol	16		11	27
Dŵr daear	25			25
Cyfanswm	687	10	117	814

*Mae cyrff dŵr afon yn cynnwys camlesi a throsglwyddiadau dŵr wyneb

Dŵr wyneb

Ar gyfer afonydd, llynnoedd, camlesi, aberoedd a dyfroedd arfordirol, mae'r dosbarthiad yn seiliedig ar gyflwr ecolegol a chemegol y corff dŵr. Rydym yn casglu data biolegol a data cemegol sy'n cael eu cyfuno i roi **statws cyffredinol** uchel, da, cymedrol, gwael neu wael iawn yn seiliedig ar y dosbarthiad isaf a nodwyd o'r gwahanol elfennau sy'n cael eu monitro.

Caiiff **statws ecolegol** ei bennu drwy gyfuniad o ddata ar lygryddion biolegol, ffisegol-gemegol a phenodol.

Caiiff **statws cemegol** ei asesu yn ôl cydymffurfiaeth â safonau amgylcheddol ar gyfer cemegion a ddiffinnir fel sylweddau â blaenoriaeth neu sylweddau peryglus â blaenoriaeth yn y Gyfarwydddeb Safonau Ansawdd Amgylcheddol (2008/105/CE).

Dyfroedd artiffisial neu sydd wedi'u haddasu'n sylweddol

Mae llawer o'n dyfroedd wedi'u newid gan weithgarwch dynol at ddibenion penodol fel mordwyo, rheoli llifogydd neu storio dŵr. Mewn rhai achosion gallai'r newid hwn olygu ei bod yn amhosibl cyflawni statws ecolegol da. Yn yr achosion hyn, rydym yn anelu at

gyflawni potensial ecolegol da. Mae hwn yn fesuriad o'r gorau y gall y corff dŵr ei gyflawni o ystyried y cyfyngiadau sy'n bodoli yn sgil yr addasiad.

Dŵr daear

Ar gyfer dŵr daear caiff y statws meintiol a'r statws cemegol eu cyfuno i ddarparu dosbarthiad terfynol sengl: statws da neu wael. Bydd dŵr daear o statws meintiol gwael os gallai gael effeithiau negyddol ar afonydd a gwlyptiroedd neu os yw'n bosibl na chaiff y swm o ddŵr daear a gymerir ei adfer bob blwyddyn gan ddŵr glaw. Dynodir statws cemegol gwael os oes llygredd gwasgaredig sylweddol yn y corff dŵr daear, os yw ansawdd y dŵr daear yn cael effaith negyddol ar wlyptiroedd neu ddŵr wyneb, os oes mewnwthiad hallt gan fod gormod o dŵr wedi cael ei dynnu, neu os yw ansawdd y dŵr a ddefnyddir fel dŵr yfed yn dirywio'n sylweddol.

Ardaloedd gwarchoddedig

Ceir llawer o ardaloedd yn Ardal Basn Afon Gorllewin Cymru lle mae'r amgylchedd dŵr yn arbennig o bwysig. Fe'u gelwir yn ardaloedd gwarchoddedig ac fe'u gwarchodir dan y gyfraith. Fel arfer bydd gan ardaloedd gwarchoddedig amcanion gwahanol, yn adlewyrchu eu statws arbennig. Lle bo'r safonau sydd eu hangen i wneud hyn yn llymach na'r rheini sydd eu hangen i gyflawni statws ecolegol da, rhaid i ni ymdrechu i gyflawni'r safonau llymach hynny. Dangosir nifer, math a chydymffurfiaeth ardaloedd gwarchoddedig perthnasol yn nhabl 4 isod

Cyflwr cyfredol - Dŵr wyneb

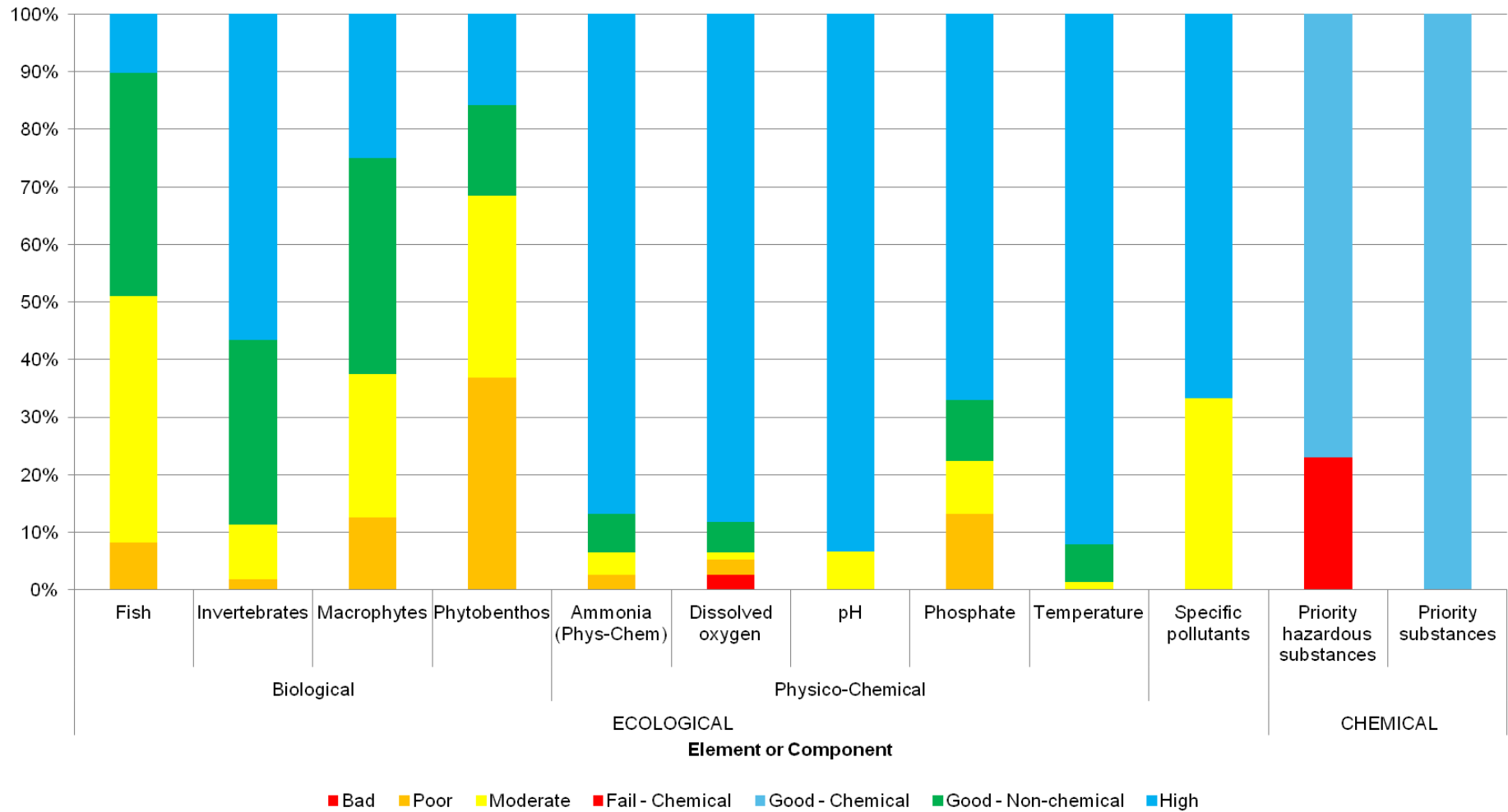
Ceir 786 o gyrff dŵr wyneb yn Ardal Basn Afon Gorllewin Cymru, gan gynnwys afonydd, camlesi, llynnoedd, aberoedd a dyfroedd arfordirol. Mae Tabl 3 isod yn dangos nifer y gyrff dŵr ym mhob dosbarth statws yn nosbarthiad ecolegol a chemegol interim 2013.

Tabl 3 Dosbarthiad ecolegol a chemegol interim 2013

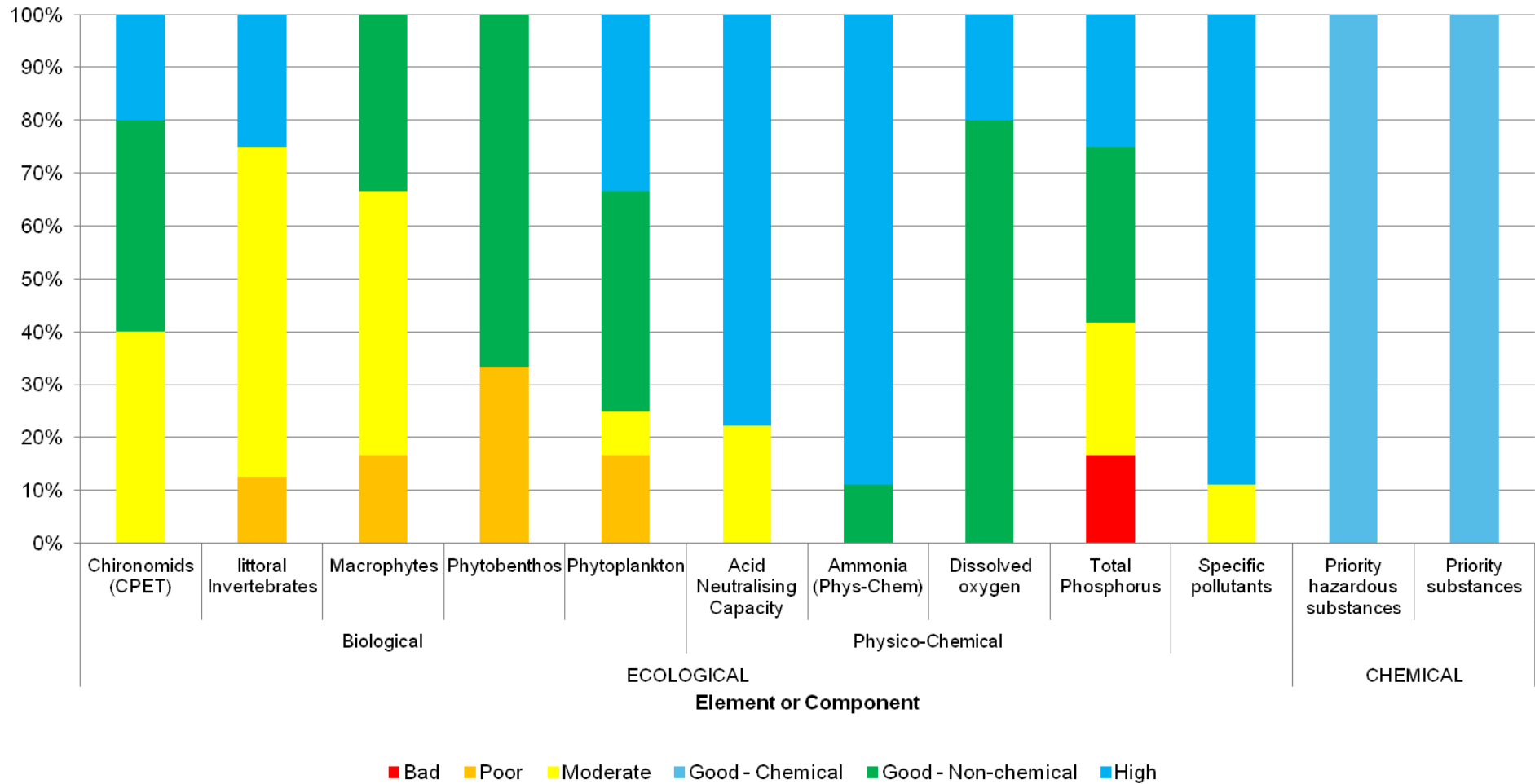
Categori corff dŵr	Statws ecolegol				Statws cemegol		
	Gwael iawn	Gwael	Cymedrol	Da	Methu	Da	Dim angen asesiad
Afon		23	414	227	24	68	576
Camlas				2			2
Trosglwyddia d Dŵr Wyneb				6			6
Llyn		12	33	17	1	13	48
Arfordirol			9	15		15	9
Aberol	1	1	13	12	1	12	14
Cyfanswm	1	36	469	279	26	108	655

Mae'r ffigurau isod yn dangos statws interim yr elfennau ansawdd gwahanol sy'n cael eu cyfuno i bennu statws cyffredinol ein hafonydd.

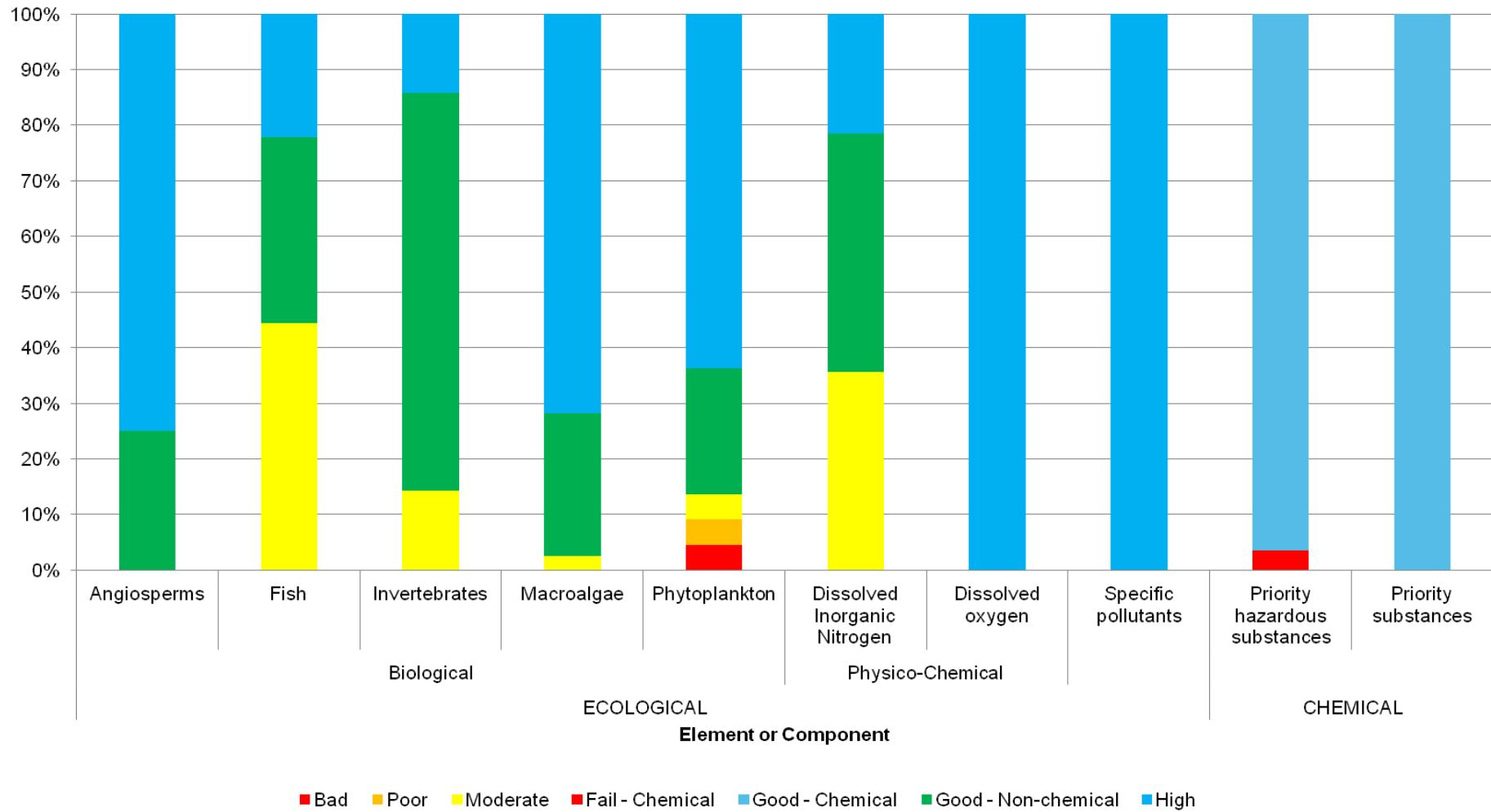
Ffigur 3. Afonydd. Dosbarthiad ecolegol a chemegol interim, 2013

Ffigur 4. Llynnoedd. Dosbarthiad ecolegol a chemegol interim, 2013

Ffigur 5. Dyfroedd arfordirol ac aberol, dosbarthiad interim, 2013

Cyflwr cyfredol - Dŵr daear

Allan o'r 25 o gyrff dŵr daear yng Ngorllewin Cymru, mae 12 mewn cyflwr da yn gyffredinol. Mae pob un wedi cyflawni statws meintiol da ac mae 12 wedi cyflawni statws cemegol da.

Cyflwr cyfredol - Ardaloedd gwarchoddedig

Rhaid i ardaloedd gwarchoddedig gyrraedd safonau sy'n berthnasol i'w defnydd penodol. Mae'r rhain yn aml yn fwy llym na'r safonau a ddefnyddir i asesu statws ecolegol neu gemegol. Mae Tabl 4 yn dangos math, nifer a chydymffurfiaeth ardaloedd gwarchoddedig yn Ardal Basn Afon Gorllewin Cymru.

Tabl 4. Ardaloedd gwarchoddedig yn ardal basn afon Gorllewin Cymru

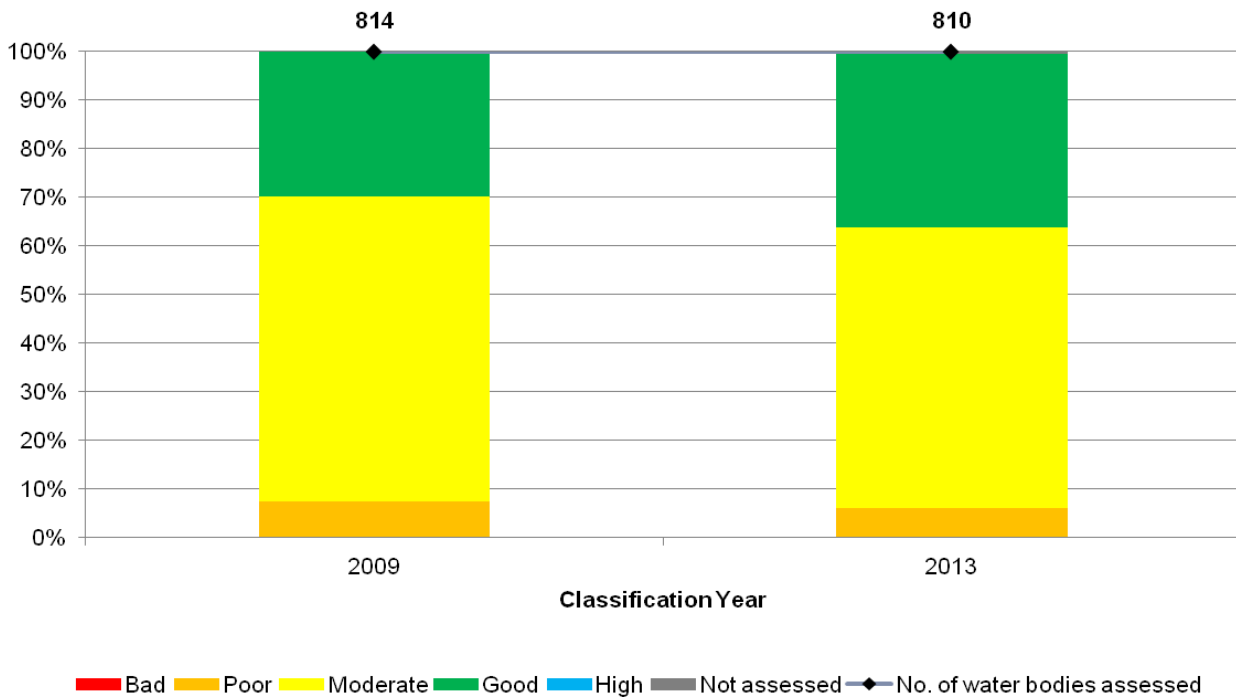
Ardal Warchoddedig	Nifer	% sydd ddim yn cydymffurfio
Dyfroedd Nofio	102	1
Dyfroedd Pysgod Cregyn	21	57
Ardaloedd Cadwraeth Arbennig (ACA) sy'n ddibynnol ar ddŵr	59	I'w gadarnhau
Ardaloedd Gwarchodaeth Arbennig (AGA) ar gyfer Adar Gwyllt sy'n ddibynnol ar ddŵr	13	I'w gadarnhau
Ardaloedd Gwarchoddedig Dŵr Yfed - dŵr wyneb	62	I'w gadarnhau
Ardaloedd Gwarchoddedig Dŵr Yfed - dŵr daear	25	12
Parthau Perygl Nitradau	1% (16894 Ha)	dd/b
Ardaloedd sensitif	3	0

Effaith camau gweithredu'r cynllun presennol

Gweithredodd y cynllun rheoli basn afon cyntaf raglen o fesurau i wella'r amgylchedd dŵr o ddsbarthiad llinell sylfaen 2009. Mae llawer o welliannau wedi'u cyflawni yn ychwanegol at y mesurau hyn gan lawer o sefydliadau ac unigolion.

Yn 2009 cyflawnodd 30% o'r gyrff dŵr yn ardal basn afon Gorllewin Cymru statws da neu well. Gwnaethom ragweld y byddai hyn yn codi i 36% ar gyfer dŵr wyneb erbyn 2015, ond gosodwyd targed cyffredinol i sicrhau statws da neu well ar gyfer 50% o gyrff dŵr ledled Cymru. Mae canlyniadau dosbarthiad interim 2013 yn dangos bod 36% o'r holl gyrff dŵr wedi sicrhau statws da neu well. Cyfyngir ar welliant mewn statws gan y ddealltwriaeth gyfredol o bwysau ar yr amgylchedd dŵr, ei ffynonellau, a'r camau y mae angen eu cymryd i fynd i'r afael â hyn. Ar lefel elfennol mae'n amlwg bod rhai gwelliannau sylweddol wedi'u gwneud, e.e. allan o'r holl gyrff dŵr a aseswyd roedd 45% yn dda neu'n well mewn perthynas â phoblogaethau pysgod. Yn 2013 cododd y ffigur hwnnw i 78%.

Ffigur 6. Cymharu dosbarthiad llinell sylfaen cyffredinol 2009 â dosbarthiad interim 2013

Mae rhywfaint o'r newid yn adlewyrchu nifer y safleoedd a gafodd eu monitro. Yn 2009 ni chafodd yr holl gyrff dŵr eu monitro ar gyfer pob elfen. Rydym yn amau, mewn rhai achosion, bod cyrff dŵr a ddosbarthwyd yn dda ar statws is mewn gwirionedd. Rydym wedi rhoi trefniadau monitro ychwanegol ar waith. Er enghraifft, yn 2009 dim ond saith llyn a gafodd eu monitro ar gyfer macroffyttau. Yn 2013 cynyddodd y ffigur hwnnw i 24, a dim ond chwech oedd yn bodloni'r safon ofynnol. Felly, mae llawer o'r newid yn dynodi dealltwriaeth well o'r pwysau sy'n effeithio ar yr amgylchedd, yn hytrach na newid gwirioneddol mewn ansawdd. Byddwn yn ailasesu gwelliannau a dirywiad o linell sylfaen 2009 yn y cynlluniau rheoli basn afon wedi'u diweddarau yn erbyn dosbarthiad 2014. Ymchwilir i ddirywiad ymddangosiadol i ddeall a ydyw o ganlyniad i newid go iawn yn ansawdd yr amgylchedd neu'r rhesymau a esbonnir uchod.

Mesurau sydd wedi'u cyflawni ers 2009

Mae Cyfoeth Naturiol Cymru a'n partneriaid, gan gynnwys cwmnïau dŵr, awdurdodau lleol a'r Awdurdod Glo, wedi cyflawni'r mesurau a gynlluniwyd. At hynny, sefydlodd Llywodraeth Cymru gronfa i gefnogi prosiectau partneriaeth gwirfoddol sy'n gwella'r amgylchedd dŵr. Cafodd y gronfa hon ei hefelychu yn 2012 a 2013 gan Dŵr Cymru ar gyfer prosiectau sy'n cyfrannu at welliannau yn yr amgylchedd dŵr, yn arbennig lle bo hynny'n gysylltiedig â'u hasedau nhw. Mae'r cyllid hwn wedi llwyddo i ddenu arian cyfatebol o ffynonellau eraill, gan gynyddu ei werth. Amcangyfrifir bod cronfa £140,000 Llywodraeth Cymru yn 2013/2014 wedi cynhyrchu £450,000 ychwanegol mewn arian cyfatebol, gan felly sicrhau buddiannau mwy o lawer i'r amgylchedd dŵr.

Gyda chyllid Llywodraeth Cymru ac adnoddau eraill Cyfoeth Naturiol Cymru, mae partneriaethau wedi'u datblygu gyda dros 100 o bartneriaid gan gynnwys tîrfeddiawyr, undebau amaethwyr, ymddiriedolaethau afonydd, ymddiriedolaethau bywyd gwyllt, elusennau bywyd gwyllt ac ymddiriedolaethau addysgol. Rhwng 2011 a 2013 cyflawnodd y

partneriaethau hynny brosiectau gwerth £4.4 miliwn a gyfrannodd at welliannau mewn 152 o gyrff dŵr; cafodd 400 hectar o gynefin ei greu neu ei adfer a chafodd 370km o afon ei wella neu ei adfer.

- Plannu coed
- Cael gwared ar rwystrau i ymfudiad
- Cwblhau arolygon afon
- Rheoli cynefin ucheldir - blocio ffosydd, cael gwared ar goed conwydd hunan-hadog
- Cael gwared ar rywogaethau goresgynnol
- Glanhau afonydd
- Cael gwared ar gynefinoedd cors ucheldir
- Ymweliadau ysgol a phrosiectau addysg oedolion
- Rheoli glannau afon
- Adfer dalgylch
- Datblygu cymhwyster galwedigaethol cenedlaethol ar adfer afonydd

Diweddariadau i wybodaeth am ddsbarthiadau

Mae'r data a'r wybodaeth a ddefnyddir i reoli'r amgylchedd dŵr yn cael eu hadolygu a'u gwella'n rheolaidd. Rydym yn defnyddio set o *flociau adeiladu* sy'n ein helpu i gwblhau'r dosbarthiad. Mae'r rhain fel a ganlyn:

- Rhwydwaith y corff dŵr
- Rhwydweithiau monitro
- Safonau amgylcheddol
- Adnoddau dosbarthu, e.e. dulliau monitro biolegol neu adnoddau dadansoddi ystadegol

Ar gyfer y cynlluniau rheoli basn afon wedi'u diweddarau mae'r blociau adeiladu wedi'u hadolygu yn seiliedig ar welliannau gwyddonol, dealltwriaeth well o'r amgylchedd, polisi a chyfarwyddiadau gan lywodraeth y DU ac Ewrop. Mae hyn yn cynnwys:

- Ffiniau corff dŵr diwygiedig ar gyfer afonydd, camlesi, dŵr daear, llynnoedd, dŵr trosiannol a dŵr arfordirol
- Adnoddau dosbarthu wedi'u diweddarau yn seiliedig ar gyngor gan Grŵp Cyngor Technegol y DU (UKTAG) ar y Gyfarwyddeb Fframwaith Dŵr. Yn benodol mae adnoddau dosbarthu wedi'u sefydlu a'u gwella ar gyfer cyrff dŵr aberol ac arfordirol.
- Safonau amgylcheddol diwygiedig yr ymgynghorwyd arnynt gan UKTAG a'r llywodraeth.

Er y bydd y newidiadau hyn yn cynnig darlun gwell o'r amgylchedd dŵr, maent yn ei gwneud yn anodd cyflwyno cymhariaeth â'r data o'r cynllun cyntaf. Yn yr adran flaenorol mae cyflwr cyfredol yr amgylchedd dŵr wedi'i gyflwyno gan ddefnyddio'r blociau adeiladu gwreiddiol. Mae hyn wedi galluogi cynnydd i gael ei adrodd yn erbyn yr amcanion a nodwyd yn y cynlluniau rheoli basn afon cyntaf, gan gynnwys gwiriadau ar gyfer unrhyw ddirywiad posibl. Caiff y blociau adeiladu newydd eu defnyddio fel llinell sylfaen ar gyfer y cynllun basn afon wedi'i ddiweddarau, felly mae'r holl wybodaeth yn adran 4 y cynllun hwn sy'n adlewyrchu'r gwaith o weithredu a chynllunio gwelliannau yn seiliedig ar y blociau adeiladu newydd.

Rhwydwaith corff dŵr newydd arfaethedig a newidiadau arfaethedig i ffiniau

Yn 2013 cyflwynwyd rhwydwaith corff dŵr diwygiedig a rhwydwaith ehangach ar gyfer monitro afonydd. Mae llawer o'r newidiadau'n seiliedig ar adborth gan randdeiliaid. Mae'r rhwydwaith newydd arfaethedig o gyrff dŵr a safleoedd monitro yn rhan o system ddsbarthu'r blociau adeiladu newydd, a bydd yn caniatáu ailasesiad o linell sylfaen cynlluniau rheoli basn afon yr ail gylch.

Gallai'r ffiniau corff dŵr diwygiedig olygu y bydd cyfran uwch o gyrff dŵr afonydd yn cyflawni statws da yn sgil gwaredu cyrff dŵr llai o amgylch yr arfordir. Lle cynnigir gwaredu cyrff dŵr llai, gwneir hynny'n unol â chanllawiau Ewropeaidd ar isafswm meintiau cyrff dŵr i sicrhau bod y Gyfarwydddeb Fframwaith Dŵr yn cael ei gweithredu'n gymesur. P'un a yw ffrwd neu nant yn un o gyrff dŵr ffurfiol y Gyfarwydddeb Fframwaith Dŵr ai peidio, maent wedi'u gwarchod dan ddeddfwriaeth ddomestig gan ei bod yn berthnasol i unrhyw ddyfroedd a reolir.

Cafwyd diwygiadau hefyd i'r dynodiadau o gyrff dŵr wedi'u haddasu'n sylweddol (HMWB), gyda rhai HMWBau yn cael eu dad-ddynodi. Bellach bydd mwy o gyrff dŵr yn ceisio cyflawni statws ecolegol da yn hytrach na photensial ecolegol da.

Bydd y newidiadau hyn yn gwneud gwahaniaeth i nifer y cyrff dŵr sy'n cyflawni statws ecolegol uchel, da, cymedrol, gwael a gwael iawn. Crynhoir nifer y cyrff dŵr a dosbarthiad interim 2013 yn seiliedig ar y blociau adeiladu newydd yn y tabl, y siart a'r map isod.

Mae Cyfoeth Naturiol Cymru yn disgwyl adolygu ffiniau cyrff dŵr aberol ac arfordirol yn y cylch nesaf i sicrhau mwy o gysondeb â safleoedd morol Natura 2000. Rydym yn ystyried cynnwys nifer o lynnoedd sy'n bwysig o safbwynt cadwraeth natur, ond nad ydynt yn safleoedd Natura 2000, fel ardaloedd gwarchodedig er mwyn integreiddio cadwraeth dŵr croyw yn well.

Tabl 5. Blociau adeiladu newydd, nifer y cyrff dŵr

Nifer y cyrff dŵr	Naturiol	Artiffisial	Wedi'i addasu'n sylweddol	Cyfanswm
Afon*	377	2	48	427
Llyn	21	2	41	64
Arfordirol	17		6	23
Aberol	16		11	27
Dŵr daear	25			25
Cyfanswm	480	4	106	566

Ffigur 7. Statws cyffredinol cyrff dŵr cylch 2, dosbarthiad interim 2013

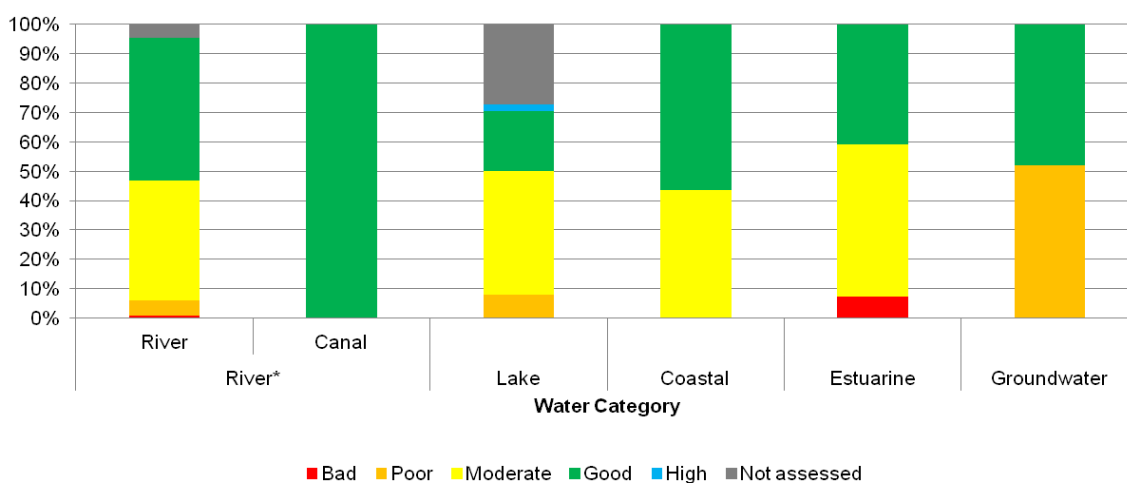
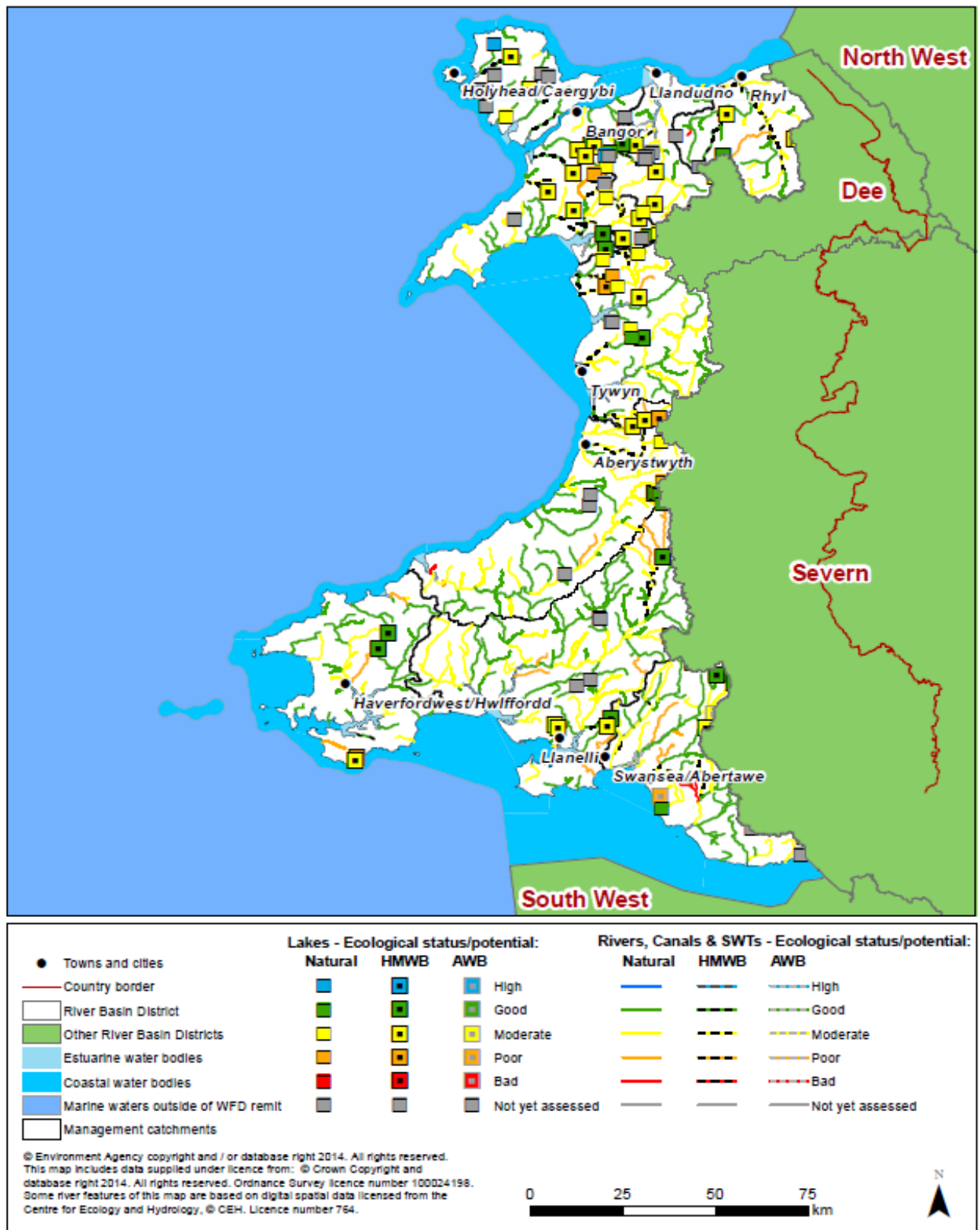

Figure 8. Statws cyffredinol cyrff dŵr cylch 2, dosbarthiad interim 2013

Heriau yn y basn afon

Ers i'r cynllun rheoli basn afon cyntaf gael ei gyhoeddi yn 2009 rydym wedi gwella ein dealltwriaeth o'r pwysau, yr effeithiau a'r risgiau y mae'r amgylchedd dŵr yn eu hwynebu. Rydym wedi:

- Ymchwilio i fethiannau i gyrraedd safonau i nodi'r rhesymau dros fethiant
- Asesu'r risg o ddirywiad neu o beidio â chyrraedd safonau yn y cynllun hwn a chynlluniau'r dyfodol
- Ymgynghori â'r cyhoedd ar ein canfyddiadau (Heriau a Dewisiadau, asesiadau risg)

Rydym wedi adolygu'r rhestr o'r materion mwyaf sylweddol sy'n bygwth y defnydd o'r amgylchedd dŵr nawr ac yn y dyfodol. Rydym wedi grwpio'r gwahanol bwysau dan nifer o benawdau. (Noder nad yw'r rhain mewn trefn blaenoriaeth). Rydym wedi canolbwyntio ar y materion hynny y mae angen gweithredu arnynt yn ehangach.

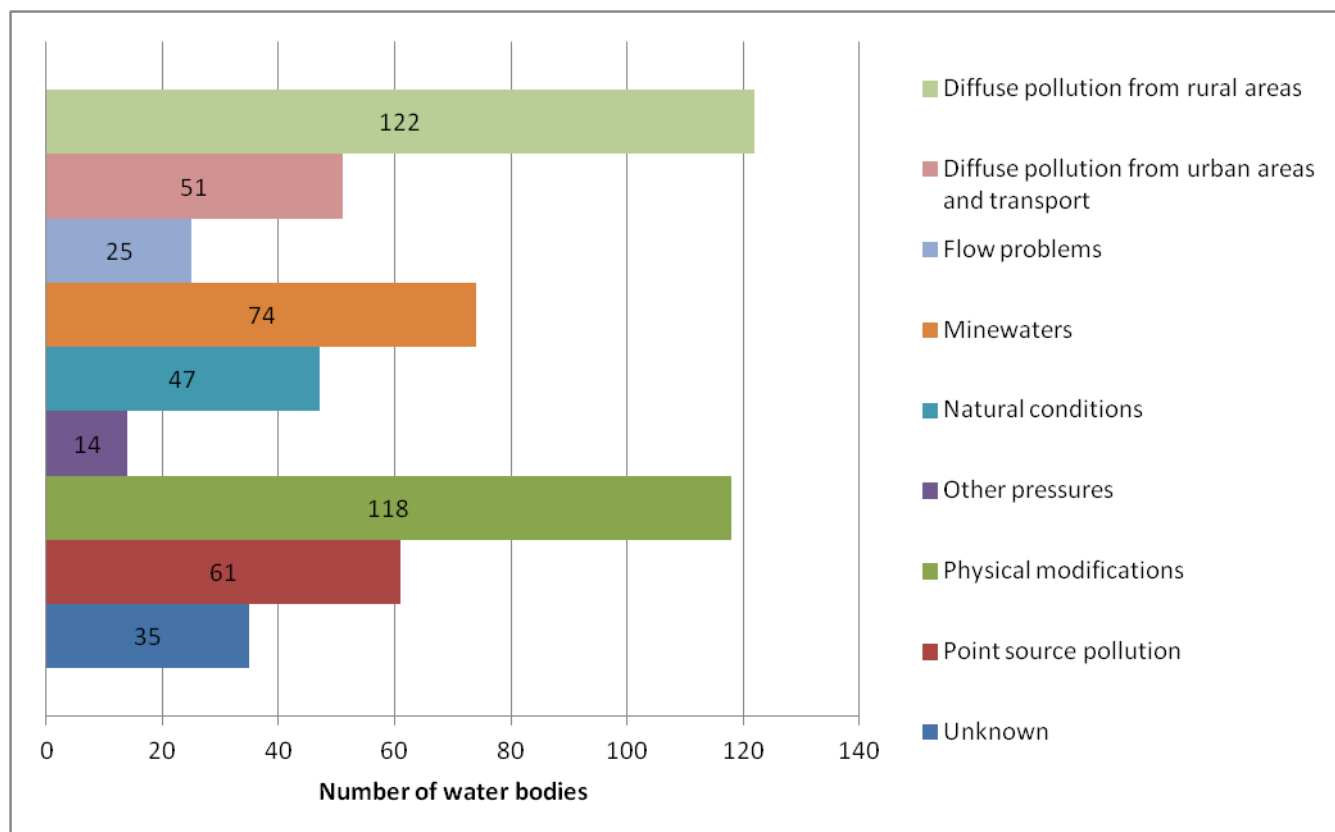
- **Addasiadau ffisegol.** Newidiadau dynol i gynefin naturiol, e.e. amddiffynfeydd llifogydd a choredau segur neu sydd wedi'u dylunio'n wael, a newidiadau i sianeli afonydd naturiol ar gyfer draenio tir a mordwyo a physgodfeydd cregyn ar aberoedd a dyfroedd arfordirol. Gall yr addasiadau hyn achosi newidiadau i lefelau llif naturiol, croniadau gormodol o waddod, a cholli cynefin y mae ei angen ar fywyd gwyllt i ffynnu.
- **Llygredd o garthion a dŵr gwastraff.** Gall dŵr gwastraff gynnwys symiau mawr o faethynnau (fel ffosfforws a nitradau), amonia, bacteria a sylweddau niweidiol eraill
- **Llygredd o drefi, dinasoedd a thrafnidiaeth.** Dŵr glaw sy'n rhedeg dros arwynebau o waith dyn gan gario llygryddion i mewn i ddyfroedd, sylweddau gwenwynig o dir halogedig, llygredd atmosfferig sy'n achosi asideiddio, a charthion o dai sydd wedi'u 'camgysylltu' â draeniau dŵr wyneb yn hytrach na charthffosydd.
- **Llygredd o ardaloedd gwledig.** Gall arferion amaethyddol a choedwigaeth gwael gynhyrchu maethynnau a gwaddod sy'n effeithio ar yr amgylchedd dŵr (a elwir hefyd yn 'llygredd gwledig gwasgaredig').
- **Llygredd o fwyngloddiau.** Dŵr halogedig yn draenio o fwyngloddiau, y mae'r rhan fwyaf ohonynt bellach yn segur.
- **Rhywogaethau Estron Goresgynnol.** Mae bodolaeth planhigion ac anifeiliaid estron goresgynnol yn ein cyrsiau dŵr yn bygwth bioamrywiaeth, yn cynyddu'r perygl o lifogydd, yn effeithio ar gyflwr ein hamgylchedd dŵr ac yn costio biliynau o bunnoedd y flwyddyn i'r economi.

Rhesymau dros beidio â chyflawni statws da

Ers 2009 mae Cyfoeth Naturiol Cymru wedi cynnal dros 600 o ymchwiliadau yn Ardal Basn Afon Gorllewin Cymru i wella ein dealltwriaeth o'r materion sy'n effeithio ar gyrff dŵr. O ganlyniad, rydym bellach mewn sefyllfa well i weithio gyda'n partneriaid i ddarparu gwelliannau cynaliadwy.

Mae Ffigur 12 isod yn dangos y mathau o bwysau sydd ar ein cyrff dŵr, sydd mewn tro yn dangos y problemau neu'r heriau sy'n rhwystro cyrff dŵr rhag cyflawni statws da neu botensial da yn Ardal Basn Afon Gorllewin Cymru.

Ffigur 9. Rhesymau dros beidio â chyflawni statws da

Ymgynghoriad Heriau a Dewisiadau

Cynhaliwyd yr ymgynghoriad 'Heriau a Dewisiadau' o fis Mehefin 2013 i fis Rhagfyr 2013. Rhoddodd yr ymgynghoriad gyfle i gymunedau a'n partneriaid ddweud eu dweud ar y materion pwysicaf sy'n ymwneud â'r amgylchedd dŵr, y ffordd orau o fynd i'r afael â'r materion hyn, a'r hyn y dylwn ei flaenoriaethu.

Ar y cyfan, roedd y rhan fwyaf o ymatebwyr yn cytuno ein bod wedi nodi'r prif faterion ym mhob ardal basn afon. Roedd hyn yn cynnwys sut y gwnaethom ddisgrifio'r materion sylweddol sy'n effeithio ar yr amgylchedd dŵr a'r gymuned leol. Y rhain oedd llygredd gwasgaredig o ffynonellau gwledig a threfol; llygredd o garthion a dŵr gwastraff; addasiadau ffisegol, megis rhwystrau i ymfudiad, diffyg carthu a chynlluniau llifogydd a thrydan dŵr; rhywogaethau estron goresgynnol a newidiadau mewn lefel a llif naturiol dŵr.

Ymysg y materion sylweddol eraill a nodwyd oedd y dirywiad mewn perthynas â physgod mudol; gan gynnwys ecsbloetiaeth/ysglyfaethu a pholisi stocio, ac roedd rhai o'r farn y dylai mwy o sylw fod wedi cael ei roi i hyrwyddo gweithgareddau hamdden a mynediad i ddŵr. Nodwyd hefyd fod dyfroedd arfordirol ac aberoedd ar ei hôl hi o gymharu â dyfroedd croyw; y byddai cyfyngiadau ariannol ar Gyfoeth Naturiol Cymru yn effeithio ar ein gallu ni i fynd i'r afael â'r materion, a bod gwaredu sbwriel a newid yn yr hinsawdd yn faterion pwysig.

Roedd llawer o'r ymatebwyr yn cydnabod yr angen am ddull amlasiantaethol gyda'r holl fecanweithiau'n cael eu darparu mewn ffordd integredig. Cydnabu hefyd fod angen i ni weithredu mesurau ar lefel dalgylch. Byddai hyn yn sicrhau ymrwymiad lleol, gwaith partneriaeth a chyfleoedd ariannu gwell. Roedd rhai yn teimlo bod angen newid

diwylliannol ac y dylai mesurau gael eu targedu at newid ymddygiad y cyhoedd yn yr hirdymor.

Nodwyd bod angen codi ymwybyddiaeth yn fwy o effaith llygredd gwledig. Fodd bynnag, roedd eraill am weld mwy o bwyslais ar ysgogi datrysiadau gwell drwy reoliadau trwyddedu neu fwy o reolaeth drwy ymestyn parthau perygl nitradau. Nododd llawer fod angen gwella amddiffynfeydd llifogydd a chael gwared ar rwystrau a achosir gan goed. Roedd hanner yr ymatebion yn ymwneud â chynlluniau pŵer trydan dŵr sengl. Roedd yr ymatebwyr hynny'n teimlo y dylai cymorthdaliadau gael eu tynnu'n ôl a thrwyddedau tynnu dŵr gael eu gwrthod ar gyfer y cynlluniau hynny sy'n effeithio ar brif afonydd, ardaloedd o ddiddordeb gwyddonol arbennig, ardaloedd o harddwch naturiol eithriadol a pharciau cenedlaethol.

Nodwyd y dylid rhoi mwy o ystyriaeth hefyd i sut y gellid integreiddio'r agweddau o Glastir sy'n ymwneud â rheoli dŵr i mewn i'r cynlluniau rheoli basn afon.

Gallwch weld dogfennau'r ymgynghoriad Heriau a Dewisiadau, gwybodaeth ategol ac ystadegau crynhoi ar ein gwefan. I gael rhagor o fanylion am y materion sylweddol, a sut mae ymatebion i'r ymgynghoriad Heriau a Dewisiadau wedi llywio ein dull gweithredu, darllenwch yr adran heriau a materion yn nhrosolwg atodiad y broses o gynllunio gwaith rheoli basn afon.

Asesiadau risg

Gwnaethom adolygu'r pwysau sylweddol i:

- Gasglu gwybodaeth am fath a maint y pwysau sylweddol ar gyrff dŵr wyneb yn yr ardal basn afon
- Asesu pa mor agored i'r pwysau hwnnw y mae'r gyrff dŵr
- Asesu pa mor debygol yw hi y bydd gyrff dŵr yn methu â bodloni eu hamcanion ansawdd amgylcheddol neu'n dirywio o'u cyflwr cyfredol

Cafodd y fethodoleg ar gyfer pob asesiad risg ei theilwra i'r pwysau ond, yn gyffredinol, roedd yn asesiad o faint y pwysau a sensitifrwyd y corff dŵr. Mae'r pwysau sydd wedi bod yn destun asesiad risg diwygiedig fel a ganlyn:

Tabl 6. Asesiadau risg

Pwysau amgylcheddol	Categori dŵr
Ffosfforws ac ewtroffigedd	Afonydd, llynnoedd
Cemegion a metelau	Afonydd, llynnoedd, dŵr daear, dyfroedd aberol a dyfroedd arfordirol
Gwaddodion	Afonydd
Llygryddion Glanweithiol (amonia ac ocsigen tawdd)	Afonydd
Organebau sy'n dangos ysgarthion	Dyfroedd Nofio a Physgod Cregyn
Asideiddio	Llynnoedd, afonydd
Tynnu dŵr a llif	Afonydd, dŵr daear
Addasiadau ffisegol	Afonydd, llynnoedd
Rhywogaethau estron goresgynnol	Afonydd, llynnoedd, dyfroedd aberol a dyfroedd arfordirol

Byddwn yn defnyddio'r asesiadau risg diwygiedig i:

- Ddatblygu ein strategaeth fonitro
- Dosbarthu cyrff dŵr lle nad oes gennym ddata digonol
- Pennu rhaglenni lleol a chenedlaethol o fesurau

Ystyried newid yn yr hinsawdd

I fod yn gynaliadwy, dylai unrhyw gamau gweithredu yn y basn afon:

- Gydabod ac, yn ddelfrydol, cyfrannu at dargedau lleihau allyriadau nwyon tŷ gwydr y DU.
- Cael eu haddasu, neu fod yn hawdd i'w haddasu, i newidiadau yn yr hinsawdd sydd bellach yn anochel o ystyried allyriadau byd-eang y gorffennol.

Dylai camau gweithredu i fynd i'r afael â newid yn yr hinsawdd gael eu hystyried ar ddechrau unrhyw waith, nid fel ôl-ystyriaeth. Y rhagolygon diweddaraf o ran newid yn yr hinsawdd yn y DU yw rhagolygon UKCP09 (Mehefin 2009). Yng Nghymru gallwn ddisgwyl:

- Cyfnodau dwysach o law.
- Mwy o lifogydd mewn ardaloedd arfordirol isel.
- Hafau poethach, sychach.
- Mwy o ddiwrnodau poeth iawn.
- Gaeafau cynhesach, gwlypach.
- Llai o eira a rhew.
- Lefelau dŵr daear is.

Er bod y tueddiadau'n glir, mae cyfradd y newid yn ansicr o hyd. Bydd y tywydd hefyd yn parhau i newid o flwyddyn i flwyddyn. Cadarnhaodd adroddiad diweddar y Swyddfa Dywydd, "Too hot, too cold, too wet, too dry" (Mawrth 2014) dueddiadau sylfaenol UKCP09, ond nodwyd hefyd fod dadansoddiad newydd yn awgrymu y dylwn gynllunio hefyd ar gyfer hafau gwlyb a gaeafau oer drwy gydol y ganrif hon.

O ran allyriadau nwyon tŷ gwydr, defnydd tir ac amaethyddiaeth yw'r sectorau pwysicaf mewn perthynas â'r Gyfarwyddeb Fframwaith Dŵr. Yn dibynnu ar y defnydd ohono a'r system reoli gysylltiedig, gall tir fod yn ffynhonnell net o allyriadau neu'n ddalfa net. Yn 2012, roedd tir yng Nghymru yn ddalfa carbon net, gan amsugno tuag 1% o allyriadau Cymru. Mae'r sector amaethyddiaeth yn allyrru dau nwy tŷ gwydr cryf. Mae ocsid nitraidd yn deillio o'r defnydd o wrtaith nitrogenaidd. Mae methan yn cael ei allyrru'n uniongyrchol gan dda byw, a thrwy drin slyri. Mae'r allyriadau amaethyddol hyn yn sylweddol: yn 2012 roeddent yn cynrychioli tua 13% o gyfanswm allyriadau Cymru - yr un ffigur â thrafnidiaeth.

Ceir canllawiau ar sut i addasu i newid yn yr hinsawdd a sut i leihau allyriadau carbon yn yr atodiad technegol sydd wedi'i atodi i'r cynllun rheoli basn afon drafft hwn.

4. Amcanion, mesurau ac uchelgais

Mae'r adran hon yn amlinellu'r hyn rydym yn ceisio ei gyflawni, y mesurau arfaethedig newydd y mae angen eu rhoi ar waith, a'r hyn rydym yn meddwl y gellir ei gyflawni erbyn 2021. Ein nod yw datblygu rhaglen integredig sengl o fesurau erbyn 2021 sy'n bodloni amcanion y Gyfarwyddeb Fframwaith Dŵr ac sy'n:

Atal dirywiad mewn statws

Ni chaniateir i statws cyrff dŵr ddirywio o'r statws cyfredol.

Cyflawni'r amcanion ar gyfer ardaloedd gwarchoddedig

Cyflawni'r safonau a nodir gan y gyfarwyddeb berthnasol y cawsant eu dynodi oddi tani. Ar gyfer safleoedd Natura 2000 sy'n ddibynnol ar ddŵr, y nod yw cyflawni amcanion cadwraeth. Mae sicrhau statws da erbyn 2021 yn garreg filltir tuag at yr amcan hwn.

Anelu at sicrhau statws cyffredinol da ar gyfer dŵr wyneb a dŵr daear

Gweithredu mesurau i sicrhau statws cyffredinol da lle maent yn dechnegol ymarferol heb fod yn anghymesur o ddrud.

I wneud hyn bydd angen cyfuniad o fesurau sy'n cael eu darparu ar draws sawl sector yn ogystal â gan y cyhoedd - mae gan bawb rôl i'w chwarae.

Mesurau a gynigir

Caiff yr heriau sy'n bygwth defnydd cyfredol o'r amgylchedd dŵr a'r defnydd ohono yn y dyfodol eu rheoli gan fesurau i gynnal a gwella'r amgylchedd dŵr. Mae'r cynlluniau rheoli basn afon yn adnodd ar gyfer datblygu ac ymgynghori ar y mesurau hyn.

O fewn yr ymgynghoriad hwn mae mesurau wedi'u rhannu'n ddau grŵp. Mae mesurau cenedlaethol yn berthnasol i Gymru gyfan, neu'r Deyrnas Unedig. Yn gyffredinol mae'r rhain yn gosod y dull gweithredu deddfwriaethol, polisi neu strategol. Maent yn cynnwys, er enghraifft, gwaharddiad cenedlaethol ar ddefnyddio cemegyn penodol neu strategaeth genedlaethol ar gyfer blaenoriaethu ac ariannu'r gwaith o adfer mwyngloddiau segur. Mae mesurau lleol yn benodol i'r ardal basn afon neu ran ohoni. Er enghraifft, cael gwared ar blanhigion goresgynnol ar hyd afon ddynodedig neu ymgyrch leol yn targedu camgysylltiadau ar draws ystad ddiwydiannol. Bydd manteision amrywiol hefyd i lawer o'r camau gweithredu a restrir. Er enghraifft, mae cynlluniau draenio trefol cynaliadwy (SDCau) yn helpu i leihau llygredd trefol, llygredd carthion a newidiadau i lefelau dŵr.

Mae'r adran hon yn crynhoi'r mesurau cenedlaethol newydd arfaethedig ar gyfer pob un o'r materion sylweddol a rhai o'r mesurau cyfredol a nodwyd yn y cynllun rheoli basn afon cyntaf a throsolwg o'r mesurau lleol y gellid eu datblygu. Ceir rhestr o'r holl fesurau cenedlaethol newydd a chyfredol a'r mesurau lleol yn Gwarchod Dyfroedd Cymru ac yn y crynodebau dalgylch. Os ydych chi'n ymwybodol o unrhyw fesurau eraill neu os hoffech awgrymu rhai newydd, nodwch hynny yn eich ymateb i'r ymgynghoriad hwn. Bydd y cynllun rheoli basn afon yn dod yn ddogfen statudol, felly mae'n bwysig sicrhau bod y mesurau cywir yn cael eu nodi drwy'r ymgynghoriad hwn.

Ardaloedd Gwarchoddedig

Beth ydyn ni am ei gyflawni?

- Rydyn ni am sicrhau bod Safleoedd Gwarchoddedig yn bodloni'r safonau sy'n berthnasol iddynt. Caiff rhai o'r safonau hyn eu bodloni drwy ddefnyddio mesurau a ddisgrifir yn yr adran hon. Mae prosiectau a mesurau eraill sydd wedi'u datblygu'n benodol ar gyfer ardaloedd gwarchoddedig nad ydynt yn bodloni eu hamcanion

wedi'u crynhoi yn y tabl isod. Bydd y cynlluniau neu'r mesurau eraill hyn yn ategu'r amcanion rydyn ni am eu cyflawni drwy'r Gyfarwyddeb Fframwaith Dŵr. Ceir rhagor o wybodaeth am y mesurau a'r amcanion ar gyfer safleoedd Natura 2000 yn y cynlluniau rheoli craidd a'r dogfennau morol cyfatebol.

Pwy fydd yn rhan o'r gwaith?

Llywodraeth Cymru, Cyfoeth Naturiol Cymru, y Diwydiant Dŵr, rheolwyr tir amaethyddol a gwledig, Awdurdodau Lleol, Defra, yr Asiantaeth Safonau Bwyd, Cyrff Anllywodraethol drwy bartneriaethau ac ymgyrchoedd, Partneriaeth Bioamrywiaeth Cymru (Grŵp Outcome 21), Asiantaethau Cadwraeth Natur y DU (Natural England, Treftadaeth Naturiol yr Alban, Asiantaeth yr Amgylchedd Gogledd Iwerddon, y Cydbwyllgor Cadwraeth Natur), Grwpiau Awdurdod perthnasol ar gyfer Safleoedd Morol Ewropeaidd.

Tabl 7 Crynodeb o fesurau ar gyfer Ardaloedd Gwarchoddedig

Ardal Warchoddedig	Rhaglen
Ardaloedd Gwarchoddedig Dŵr Yfed - dŵr wyneb a dŵr daear	Mewn perygl! Mae Ardaloedd Gwarchoddedig Dŵr Yfed (a phob corff dŵr i fyny'r afon) wedi'u cyflwyno fel Parthau Diogelu 'ymgeisiol' ar gyfer Ymchwiliadau Cynlluniau Rheoli Asedau a ariennir er mwyn asesu ffynhonnell methiant y dŵr crai a nodi atebion ymarferol ar gyfer y dalgylch. Pan welir bod atebion ar gyfer y dalgylch yn bosibl, a phan ellir sicrhau cytundeb rhanddeiliaid, bydd Parthau Diogelu yn cael eu dynodi'n ffurfiol ar gyfer camau gwella a ariennir.
Rhywogaethau o bwys economaidd (Dyfroedd Pysgod Cregyn)	Mae cynlluniau ar waith i feithrin dealltwriaeth well o welliannau y mae eu hangen i gyflawni amcanion Ardaloedd Gwarchoddedig Dyfroedd Pysgod Cregyn ac i ddarparu gwybodaeth i ategu dadansoddiad o fuddiannau costau. Bydd hyn yn arwain at ddiweddarau Cynlluniau Gweithredu Dyfroedd Pysgod Cregyn i nodi manylion mesurau arfaethedig i sicrhau cydymffurfiaeth ag amcanion perthnasol.
Dyfroedd Hamdden (Dyfroedd Nofio)	Mae proffiliau Dŵr Nofio wedi'u llunio ar gyfer pob safle dynodedig. Maent yn cynnwys manylion am y mesurau y mae eu hangen i sicrhau cydymffurfiaeth â'r safonau diwygiedig a ddaeth i rym yn 2015.
Ardaloedd Sensitif o ran Maethynnau (Cyfarwyddeb Trin Dŵr Gwastraff Trefol)	Mae mesurau wedi'u nodi i sicrhau bod unrhyw ollyngiadau perthnasol o waith trin dŵr gwastraff o fewn yr ardal sensitif yn cyrraedd safonau allyriadau ffosfforws neu nitrogen priodol.
Ardaloedd Sensitif o ran Maethynnau (Parthau Perygl Nitradau)	Mae Parthau Perygl Nitradau wedi'u dynodi a gallant gael eu dynodi mewn ardaloedd lle effeithir ar ansawdd dŵr gan nitradau o ffynonellau amaethyddol. Gall mesurau i leihau crynodiadau nitrad o fewn Parthau Perygl Nitradau gynnwys sefydlu cod gwirfoddol o arfer amaethyddol da a datblygu rhaglenni gweithredu i leihau colledion nitrad amaethyddol.

Ardal Warchodedig	Rhaglen
<p>Natura 2000: Ardaloedd Cadwraeth Arbennig (ACAau) ac Ardaloedd Gwarchodaeth Arbennig (AGAau) ar gyfer Adar Gwyllt sy'n ddibynnol ar ddŵr</p>	<p>Fel rhan o Raglen LIFE Natura 2000 ar gyfer Cymru, mae Cyfoeth Naturiol Cymru yn datblygu Cynlluniau Gwelliannau â Blaenoriaeth (PIPau) ar gyfer holl safleoedd Natura 2000 nad ydynt mewn cyflwr ffafriol ar hyn o bryd (gan gynnwys safleoedd/nodweddion sy'n ddibynnol ar ddŵr). Caiff Cynlluniau Thematig hefyd eu datblygu fel rhan o'r rhaglen i fynd i'r afael â materion strategol allweddol yn safleoedd Natura 2000. Bydd gwybodaeth o'r PIPau a'r Cynlluniau Thematig yn cyfrannu at y gwaith o gyflawni amcanion dan y Gyfarwydeb Fframwaith Dŵr.</p> <p>Ar gyfer safleoedd sy'n croesi'r ffin â Lloegr, caiff cynllun trawsffiniol sengl (a elwir yn Gynllun Gwella Safle (CGS)) ei ddatblygu gan Raglen LIFE Natura 2000 ar gyfer Cymru mewn cydweithrediad â'i chwaer-brosiect, Rhaglen Gwella Safleoedd Natura 2000 Lloegr (IPENS).</p>
<p>Canllaw Safonau Cyffredin Safleoedd Gwarchodedig Dŵr Croyw</p>	<p>Mewn cydweithrediad ag Asiantaethau eraill y DU, rydym yn diweddarau canllawiau cyfredol i sicrhau eu bod yn seiliedig ar y sail dystiolaeth ddiweddaraf ac i wella cysondeb.</p>
<p>Natura 2000: Ardaloedd Cadwraeth Arbennig (ACAau) ac Ardaloedd Gwarchodaeth Arbennig (AGAau) ar gyfer Adar Gwyllt sy'n ddibynnol ar ddŵr</p>	<p>Mae Cyfoeth Naturiol Cymru yn adolygu ei Gynlluniau Rheoli Craidd ar gyfer safleoedd Natura 2000 i sicrhau bod y targedau'n gywir a'u bod yn adlewyrchu'r wybodaeth ddiweddaraf.</p>
<p>Safleoedd o Ddiddordeb Gwyddonol Arbennig (SoDdGAau) - Llynnoedd</p>	<p>Rydym yn trin y rhain fel Ardaloedd Gwarchodedig yn y Cynllun Rheoli Basn Afon ac maent yn ategu ein rhwymedigaethau cadwraeth a bioamrywiaeth cenedlaethol a rhyngwladol.</p>

Addasiadau Ffisegol

Beth ydyn ni am ei gyflawni?

- Rydyn ni am adfer siâp a ffurf naturiol cyrff dŵr er mwyn gwella cynefinoedd a hwyluso symudiadau pysgod.
- Lle bo addasiadau i'r amgylchedd dŵr yn hanfodol i gymdeithas, e.e. cyflenwad dŵr cyhoeddus neu reoli llifogydd, rydym am liniaru'r effeithiau negyddol hyd eithaf ein gallu.
- Rydym am sicrhau nad yw addasiadau yn y dyfodol yn achosi dirywiad.
- Rydym am ehangu lleiniau clustogi a choridorau glan afon ar hyd dyfroedd mewndirol i sicrhau y gallant wrthsefyll pwysau arall yn well, gan gynnwys newid yn yr hinsawdd.

Pwy fydd yn rhan o'r gwaith?

Llywodraeth Cymru, Cyfoeth Naturiol Cymru, perchnogion rhwystrau i symudiadau pysgod, Awdurdodau Lleol, Cyrff Anllywodraethol - drwy bartneriaethau ac ymgyrchoedd, y Ganolfan Adfer Afonydd, Partneriaeth Bioamrywiaeth Cymru, UKTAG.

Beth sydd angen ei wneud?

Mesur cenedlaethol newydd neu gyfredol	Disgrifiad a phwy sy'n arwain	A oes fersiwn o'r mesur hwn sy'n targedu ardal leol?
NEWYDD	Parhau i weithredu'r canllawiau Ynni Dŵr gan gynnwys cynhyrchu canllaw dylunio a lleoli i ddatblygwyr cynlluniau ynni dŵr. (Cyfoeth Naturiol Cymru)	Oes
NEWYDD	Cyflawni ein dyletswyddau statudol i Warchod, Gwella a Datblygu pysgodfeydd. (Cyfoeth Naturiol Cymru)	Nac oes
NEWYDD	Rhoi cyfeiriad strategol i waith pysgodfeydd yng Nghymru fel y nodir yn yr Agenda Newid i Bysgodfeydd. (Cyfoeth Naturiol Cymru)	Nac oes
NEWYDD	Cael gwared ar rwystrau i ymfudiad pysgod drwy'r rhaglen pysgodfeydd cynaliadwy yng Nghymru. (Cyfoeth Naturiol Cymru)	Oes
NEWYDD	Datblygu a gweithredu rhaglen o fesurau lliniaru â blaenoriaeth ar gyfer asedau y mae Cyfoeth Naturiol Cymru a Llywodraeth Cymru yn berchen arnynt (e.e. addasiadau perygl llifogydd). (Cyfoeth Naturiol Cymru a Llywodraeth Cymru)	Oes
NEWYDD	Gweithredu datrysiadau arloesol, a gweithio gyda'r amgylchedd naturiol i leihau'r perygl o lifogydd. Dysgu o ddulliau gweithredu cyfredol fel Pontbren. (Cyfoeth Naturiol Cymru)	Nac oes
NEWYDD	Cyfrannu at waith ymchwil a datblygu i nodi arfer gorau ar gyfer rheoli pwysau hydroffolegol yn yr amgylchedd dŵr. (Cyfoeth Naturiol Cymru)	Nac oes
NEWYDD	Defnyddio ein rôl reoleiddiol i nodi cyfleoedd i wella'r amgylchedd dŵr (Cyfoeth Naturiol Cymru)	Nac oes
NEWYDD	Cynnal Rhaglen Creu Cynefinoedd Genedlaethol (Cyfoeth Naturiol Cymru)	Nac oes
NEWYDD	Nodi cyfleoedd i wella'r amgylchedd dŵr drwy raglenni cynnal a chadw cyfredol a dyluniadau cynllun ar gyfer Rheoli Perygl Llifogydd. (Cyfoeth Naturiol Cymru)	Nac oes
NEWYDD	Diwygio'r canllaw Clirio'r Dyfroedd ar gyfer gweithgareddau carthu a gwaredu mewn dyfroedd arfordirol ac aberol (Cyfoeth Naturiol Cymru)	Oes
NEWYDD	Gweithredu rhaglen Adfer Morffoleg Cyrff Dŵr genedlaethol i adfer gweithrediad naturiol afonydd, llynnoedd a chyrrff dŵr TraC â blaenoriaeth lle mae	Nac oes

Mesur cenedlaethol newydd neu gyfredol	Disgrifiad a phwy sy'n arwain	A oes fersiwn o'r mesur hwn sy'n targedu ardal leol?
	hydroforffoleg a/neu strwythur cynefin yn cael effaith negyddol sylweddol ar y gwaith o gyflawni amcanion amgylcheddol a chymdeithasol. (Cyfoeth Naturiol Cymru)	
Cyfredol	Ymchwiliad i effaith pysgodfeydd cragen ac asgell fasnachol i wella'r broses o asesu risg effeithiau'r gweithgareddau hyn ar ecoleg ac i nodi mesurau priodol. (Cyfoeth Naturiol Cymru ac Asiantaeth yr Amgylchedd)	Oes
Cyfredol	Hwyluso symudiadau pysgod. (Cyfoeth Naturiol Cymru)	Nac oes

Camau Gweithredu Lleol

- Rheoli prosesau a gwaddod arfordirol yn briodol** - Mesurau i ddiogelu ac adfer cyfanrwydd systemau twyni.
- Carthu a rheoli silt** - Yn cynnwys lleihau siltio yn y tarddiad drwy reoli tir, a gweithredu systemau carthu a gwaredu silt cynaliadwy.
- Hwyluso symudiadau pysgod a gwella cynefinoedd** - Cael gwared ar rwystrau i symudiadau pysgod neu eu haddasu.
- Lliniaru effeithiau llifogydd ac amddiffynfeydd arfordirol** - Lleihau effeithiau strwythurau a gweithrediadau amddiffynfeydd llifogydd - gwella cysylltiadau, cynefinoedd a morffoleg drwy weithredu opsiynau drwy raglenni cyfalaf a chynnal, megis peiriannu meddal, agor cwlfertau, gwella caeadau llanwol, newid trefniadau carthu a rheoli llystyfiant.
- Lliniaru effeithiau morgludiant, mordwyo a charthu** - Asesu a gweithredu opsiynau ar gyfer addasu systemau carthu a lleihau effeithiau addasiadau ffisegol.
- Lleihau effeithiau addasiadau ffisegol eraill** - Gwella cysylltiadau, cynefinoedd a morffoleg drwy beiriannu meddal a thechnegau adfer.
- Echdynnu agregau'n gynaliadwy** - Lleihau a lliniaru effeithiau diwydiannau echdynnu.
- Datblygu morol cynaliadwy** - Yn cynnwys datblygiadau ynni ar y môr, megis chwilio am olew a nwy ac ynni llanwol.
- Rheoli pysgodfeydd yn gynaliadwy** - Yn cynnwys mesurau ar gyfer pysgodfeydd dŵr croyw a morol i leihau a lliniaru effeithiau.
- Arferion cynaliadwy ar gyfer rheoli'r tir a'r môr** - Yn cynnwys mesurau i liniaru effeithiau o waith adeiladu a chynnal a chadw seilwaith, gan gynnwys o fewn safleoedd hyfforddi milwrol.
- Cwblhau'r cylch cyntaf o ymchwiliadau** - Yr holl ymchwiliadau parhaus dan y Gyfarwydddeb Fframwaith Dŵr o raglen y cylch cyntaf.

Rheoli llygredd o garthion a dŵr gwastraff.

Beth ydyn ni am ei gyflawni?

- Mae'r holl systemau carthffosiaeth yn cael eu cynnal a'u cadw a, lle bo angen, eu gwella fel eu bod yn gweithredu'n effeithiol a bod eu heffeithiau ar yr amgylchedd dŵr yn cael eu lleihau hyd yr eithaf.
- Mae datrysiadau i broblemau gorlif carthffosiaeth cyfunol sy'n cyflawni manteision amrywiol yn cael eu hymgorffori mewn gwaith cynllunio a datblygu ledled Cymru (e.e. dyluniadau trefol sy'n sensitif o ran dŵr, cynlluniau draenio cynaliadwy).
- Codi ymwybyddiaeth y cyhoedd o effeithiau camgysylltiadau a gwaredu sylweddau niweidiol mewn systemau carthffosiaeth (e.e. paent, olew, brasterau a chemegion gardd).

Pwy fydd yn rhan o'r gwaith?

Llywodraeth Cymru, Cyfoeth Naturiol Cymru, y Diwydiant Dŵr, Awdurdodau Lleol, y cyhoedd.

Beth sydd angen ei wneud?

Mesur cenedlaethol newydd neu gyfredol	Disgrifiad a phwy sy'n arwain	A oes fersiwn o'r mesur hwn sy'n targedu ardal leol?
NEWYDD	Cyfoeth Naturiol Cymru i weithio gyda chwmnïau dŵr i ddatblygu rhaglen o ymchwiliadau a gwelliannau i ollyngiadau carthion (h.y. PR14) er mwyn cefnogi'r gwaith o gydymffurfio â'r Gyfarwyddeb Fframwaith Dŵr ac amcanion ardaloedd gwarchoddedig. (Cyfoeth Naturiol Cymru a'r Diwydiant Dŵr)	Oes
NEWYDD	Cymryd rhan yng Ngrŵp Camgysylltiadau Cenedlaethol y DU. (Cyfoeth Naturiol Cymru a'r Diwydiant Dŵr)	Nac oes
NEWYDD	Gweithio gyda Llywodraeth Cymru i gyflwyno Rheoliadau Tanwydd ac Olew yng Nghymru. (Cyfoeth Naturiol Cymru)	Nac oes
NEWYDD	Treialon cenedlaethol mewn gwaith trin carthion mewn perthynas â gwaredu Ffosforws gan weithio tuag at 0.1mg/l P. Cyflawni mesurau statws da a Natura 2000. (Diwydiant Dŵr)	Nac oes
NEWYDD	Llywodraeth Cymru yn datblygu fframwaith rheoliadol sy'n annog datrysiadau cynaliadwy, arloesol i reoli dŵr gwastraff. (Llywodraeth Cymru)	Nac oes
NEWYDD	Cwmnïau dŵr i ddatblygu a darparu opsiynau rheoli dalgylch sy'n gwella ansawdd dŵr a darparu gwasanaethau ecosystem ychwanegol. (Diwydiant Dŵr)	Oes

Mesur cenedlaethol newydd neu gyfredol	Disgrifiad a phwy sy'n arwain	A oes fersiwn o'r mesur hwn sy'n targedu ardal leol?
Cyfredol	Camau gweithredu dan PR09 (AMP5) Rhaglen Fuddsoddi'r Diwydiant Dŵr. (Diwydiant Dŵr)	Oes
Cyfredol	Ymchwilio i ollyngiadau carthion. (Diwydiant Dŵr)	Oes
Cyfredol	Ymgyrchoedd wedi'u targedu, gan gynnwys ymweliadau, addysg ac ymwybyddiaeth i wella gweithrediad tanciau carthion a threfniadau rheoli carthffosiaeth gwledig. (Cyfoeth Naturiol Cymru a'r Diwydiant Dŵr)	Oes
Cyfredol	Lleihau faint o fraster, o fewn a saim sy'n cael eu gwaredu mewn carthffosydd - Ymgyrch i godi ymwybyddiaeth i ddylanwadu ar ymddygiad gyda thafleuni, pecynnau gwybodaeth. (Diwydiant Dŵr)	Oes
Cyfredol	Cynnig cyngor i fusnesau bach a chanolig ar rwymedigaethau mewn perthynas â sylweddau â blaenoriaeth, sylweddau peryglus â blaenoriaeth a llygryddion penodol drwy wefan amgylchedd a chefn gwlad Gov.uk. (Cyfoeth Naturiol Cymru a'r Diwydiant Dŵr)	Oes

Camau Gweithredu Lleol

- 1. Lleihau llygredd o ollyngiadau dŵr gwastraff eraill** - Lleihau llygredd o darddleoedd eraill (ac eithrio carthion), boed yn llygredd rheoledig neu anreoledig. Ymchwilio i fesurau atal llygredd sylfaenol a'u gweithredu, gan gynnwys darparu cyngor a chanllawiau cyfredol, megis trin a storio cemegion a gwastraff yn gywir, rheoli elifion masnach a rheoleiddio.
- 2. Lleihau llygredd o danciau carthion** - Targedu camau gweithredu i sicrhau bod tanciau carthion yn cael eu cynnal a'u cadw'n gywir. Lle bo angen, cyhoeddi hysbysiadau gwaith ffurfiol i berchnogion i adleoli neu newid tanciau a ffosydd cerrig.
- 3. Lleihau llygredd o ollyngiadau carthion** - Lleihau llygredd o ollyngiadau parhaus ac ysbeidiol, gan gynnwys prosesau trin ychwanegol mewn gwaith trin carthion (e.e. stripio ffosffad), ymchwilio i rwystrau mewn carthffosydd a mynd i'r afael â nhw, a gweithredu draenio cynaliadwy i leihau faint o ddŵr wyneb sy'n draenio i garthffosydd.
- 4. Mynd i'r afael â llygredd yn y tarddle** - Ymchwilio i llygredd o darddleoedd a'i reoleiddio. Mae hyn yn gorgyffwrdd â "lleihau llygredd o ollyngiadau carthion" a "gollyngiadau dŵr gwastraff eraill".
- 5. Ymchwiliad newydd** - Mae'r rhaglen ddrafft hon yn cynnwys ymchwiliadau i'r holl fethiannau, dirywiadau ac ardaloedd gwarchoddedig dŵr yfed newydd.

6. **Mynd i'r afael â chamgysylltiadau a llygredd gwasgaredig trefol (gall camau gweithredu lleol hefyd gael eu defnyddio mewn ardaloedd gwledig) -** Ymchwilio i gamgysylltiadau â draeniau dŵr wyneb a'u datrys (mewn eiddo preswyl a masnachol) a gweithredu cynlluniau draenio cynaliadwy (SDCau) i leihau llygredd gwasgaredig.
7. **Cwblhau'r cylch cyntaf o ymchwiliadau** - Yr holl ymchwiliadau parhaus dan y Gyfarwydddeb Fframwaith Dŵr o raglen y cylch cyntaf.

Rheoli llygredd o drefi, dinasoedd a thrafnidiaeth

Beth ydyn ni am ei gyflawni?

- Rydyn ni am leihau effaith negyddol datblygiadau hanesyddol a datblygiadau'r dyfodol ar yr amgylchedd dŵr.
- Rydyn ni am sicrhau bod y dull gweithredu ecosystemau a gwasanaethau ecosystem wrth wraidd gwaith dylunio a chynllunio trefol. Gwnawn hyn drwy ddefnyddio draeniau trefol cynaliadwy (SDCau), adfer yr ardaloedd o amgylch afonydd, gan gynnwys glannau afon a gorlifdir, darparu mannau gwyrdd cyhoeddus, codi ymwybyddiaeth a newid ymddygiad i wella ansawdd bywyd yn ardaloedd trefol Cymru.

Pwy fydd yn rhan o'r gwaith?

Llywodraeth Cymru, Cyfoeth Naturiol Cymru, y Diwydiant Dŵr, Awdurdodau Lleol, Cyrff Cymeradwyo SDCau, diwydiant, busnesau gweithgynhyrchu a busnesau eraill, Cyrff Anllywodraethol drwy bartneriaethau ac ymgyrchoedd, Asiantaeth y Môr a Gwylwyr y Glannau, Grwpiau Awdurdod perthnasol ar gyfer Safleoedd Morol Ewropeaidd, y cyhoedd.

Beth sydd angen ei wneud?

Mesur cenedlaethol newydd neu gyfredol	Disgrifiad a phwy sy'n arwain	A oes fersiwn o'r mesur hwn sy'n targedu ardal leol?
NEWYDD	Cyfoeth Naturiol Cymru yn gweithio gyda Llywodraeth Cymru ac eraill i hyrwyddo a sefydlu'r defnydd o Ddyluniadau Trefol Sensitif o ran Dŵr (DTSD) mewn polisi cynllunio a rheoliadau adeiladu datganoledig. (Llywodraeth Cymru, Cyfoeth Naturiol Cymru)	Nac oes
NEWYDD	Datblygu Cyrff Cymeradwyo SDCau i gynnig cyngor cyson ar gynllunio gweithgareddau a chynnal cynlluniau. (Llywodraeth Cymru)	Nac oes
NEWYDD	Dylai Llywodraeth Cymru adolygu'r fframwaith deddfwriaethol sy'n ymwneud â llygredd gwasgaredig trefol. (Llywodraeth Cymru)	Nac oes
NEWYDD	Hyrwyddo'r broses o weithredu SDCau mewn datblygiadau newydd i sicrhau manteision o ran yr amgylchedd, ansawdd dŵr, cymdeithas a'r perygl o lifogydd.	Nac oes

Mesur cenedlaethol newydd neu gyfredol	Disgrifiad a phwy sy'n arwain	A oes fersiwn o'r mesur hwn sy'n targedu ardal leol?
	(Cyfoeth Naturiol Cymru)	
NEWYDD	Dylanwadu ar awdurdodau cynllunio i'w gwneud yn ofynnol i ddefnyddio SDCau a'u gorfodi, a chyfrannu at weithredu technoleg briodol ar gyfer SDCau. Ceisio dylanwadu ar arferion defnydd tir cyfredol i sicrhau bod dŵr ffo yn cael ei leihau, bod dŵr yn cael ei gadw yn y dalgylch fel bod cyfraddau llif brig yn cael eu lleihau a llifau sylfaenol yn cael eu cynnal ac annog y defnydd o gynaeafu dŵr glaw, defnydd dŵr a SDCau. (Cyfoeth Naturiol Cymru)	Oes
NEWYDD	Cyflawni Camau Gweithredu a nodir ym Mlaenoriaethau Cynllun Llygredd Dŵr Gwasgaredig Cyfoeth Naturiol Cymru. (Cyfoeth Naturiol Cymru)	Oes
NEWYDD	Gweithio mewn partneriaeth i ymchwilio i gamgysylltiadau, gan gynnwys targedu ardaloedd sy'n peri problemau. Cynnwys gwaith allgymorth i godi ymwybyddiaeth ymysg y cyhoedd/cymuned ac ymgysylltu â nhw i raddau helaethach. (Cyfoeth Naturiol Cymru, y Diwydiant Dŵr)	Oes
NEWYDD	Annog Llywodraeth Cymru i roi mwy o bwerau i ymgymerwyr carthffosiaeth i fynd i'r afael â chamgysylltiadau i garthffosydd cyhoeddus. (Diwydiant Dŵr)	Nac oes
Newydd	Defnyddio system asedau eiddo ePIMS Llywodraeth y DU i nodi ystadau a depos diwydiannol dan berchnogaeth gyhoeddus o fewn cyrff dŵr sy'n methu o fewn y Gyfarwydeb Fframwaith Dŵr a gweithio gyda Llywodraeth Cymru ac Awdurdodau Lleol i ddatrys problemau fel bod y safleoedd hyn yn dangos esiampol o ran arfer gorau. (Cyfoeth Naturiol Cymru, Llywodraeth Cymru, Awdurdodau Lleol)	Oes
NEWYDD	Asesu effeithiau amgylcheddol a lleihau halogi o safleoedd gwastraff hanesyddol a diwydiannol. (Cyfoeth Naturiol Cymru, Awdurdodau Lleol)	Oes
Cyfredol	Cynlluniau gweithredu llygredd gwasgaredig (e.e. teithiau cerdded ymestyn ac ymgyrchoedd atal llygredd) a gynhelir yn unol â'r Prosiect Llygredd Gwasgaredig Dyfroedd Nofio. (Cyfoeth Naturiol Cymru)	Oes
Cyfredol	Gweithredu protocol Plaladdwyr Network Rail. (Cyfoeth Naturiol Cymru ac Asiantaeth yr	Nac oes

Mesur cenedlaethol newydd neu gyfredol	Disgrifiad a phwy sy'n arwain	A oes fersiwn o'r mesur hwn sy'n targedu ardal leol?
	Amgylchedd)	
Cyfredol	Cyngor ac ymgyrchoedd o ran yr arferion gwaredu cywir ar gyfer olewau a brasterau gwastraff. (Cyfoeth Naturiol Cymru a'r Diwydiant Dŵr)	Oes
Cyfredol	Lleihau llygredd drwy ymgyrchoedd ar ystadau diwydiannol. Edrych ar achosion a ffynonellau diweddar o lygredd i dargedu gweithgareddau lleihau llygredd. (Cyfoeth Naturiol Cymru a'r Diwydiant Dŵr)	Oes

Camau Gweithredu Lleol

- 1. Mynd i'r afael â llygredd yn y tarddle** - Ymchwilio i lygredd o darddleoedd a'i reoleiddio. Mae hyn yn gorgyffwrdd â "lleihau llygredd o ollyngiadau carthion" a "gollyngiadau dŵr gwastraff eraill".
- 2. Ymchwiliad newydd** - Mae'r rhaglen ddrafft hon yn cynnwys ymchwiliadau i'r holl fethiannau, dirywiadau ac ardaloedd gwarchoddedig dŵr yfed newydd.
- 3. Mynd i'r afael â chamgysylltiadau a llygredd gwasgaredig trefol (gall camau gweithredu lleol hefyd gael eu defnyddio mewn ardaloedd gwledig)** - Ymchwilio i gamgysylltiadau â draeniau dŵr wyneb a'u datrys (mewn eiddo preswyl a masnachol) a gweithredu cynlluniau draenio cynaliadwy (SDCau) i leihau llygredd gwasgaredig.
- 4. Rheoli gwastraff** - Yn cynnwys rheoli rwbel a slwtsh, tipio anghyfreithlon a sbwriel.
- 5. Adfer dŵr mwyngloddiau a thir halogedig** - Adfer pyllau glo, mwyngloddiau metel a thir halogedig - yn cynnwys trin dŵr mwyngloddiau goddefol ac actif, capio rwbel, symud gwastraff i safleoedd tirlenwi, a dargyfeirio sianel
- 6. Cwblhau'r cylch cyntaf o ymchwiliadau** - Yr holl ymchwiliadau parhaus dan y Gyfarwydddeb Fframwaith Dŵr o raglen y cylch cyntaf.

Newidiadau i lif a lefelau naturiol dŵr

Beth ydyn ni am ei gyflawni?

- Rydyn ni am sicrhau bod trwyddedau tynnu dŵr yn diogelu'r amgylchedd dŵr, nawr ac yn y dyfodol.
- Rydyn ni am annog patrymau defnydd tir cynaliadwy mewn amgylcheddau trefol a gwledig sy'n lleihau dŵr ffo o law.
- Rydyn ni am ddarparu ymyriadau fel gwella cynefinoedd yn y sianel i leihau effeithiau gwaith tynnu dŵr ar yr amgylchedd dŵr.
- Rydyn ni am sicrhau bod dŵr yn cael ei ddefnyddio'n fwy effeithlon i leihau'r angen i dynnu dŵr ychwanegol yn y dyfodol.

Pwy fydd yn rhan o'r gwaith?

Llywodraeth Cymru, Cyfoeth Naturiol Cymru, y Diwydiant Dŵr, diwydiant, busnesau gweithgynhyrchu a busnesau eraill, rheolwyr tir amaethyddol a gwledig, Cyrff Anllywodraethol drwy bartneriaethau ac ymgyrchoedd, Partneriaeth Bioamrywiaeth Cymru, UKTAG, y cyhoedd

Beth sydd angen ei wneud?

Mesur cenedlaethol newydd neu gyfredol	Disgrifiad a phwy sy'n arwain	A oes fersiwn o'r mesur hwn sy'n targedu ardal leol?
NEWYDD	Dylai Llywodraeth Cymru adolygu'r system trwyddedau tynnu dŵr fel y gellir cyfarwyddo polisiau'r dyfodol mewn perthynas â rheoli adnoddau dŵr. (Llywodraeth Cymru)	Nac oes
NEWYDD	Cyfoeth Naturiol Cymru yn gweithio gyda Llywodraeth Cymru, Cyrff Anllywodraethol a sefydliadau partner i weithredu rhaglenni blocio ffosydd a draenau strategol gyda'r nod o adfer gwlyptiroedd Natura 2000 a gwlyptiroedd eraill o bwys cenedlaethol gan sicrhau manteision cymdeithasol ac ecolegol i lawr yr afon drwy leihau eithafion hydrolegol. (Cyfoeth Naturiol Cymru)	Oes
NEWYDD	Dod â thynnu dŵr sydd wedi'i eithrio ar hyn o bryd o fewn y drwydded (Awdurdodiadau Newydd) (Llywodraeth Cymru a Cyfoeth Naturiol Cymru)	Oes
NEWYDD	Ymchwiliadau i asesu effeithiau amgylcheddol cronni a mesurau lliniaru posibl. (Cyfoeth Naturiol Cymru)	Oes
NEWYDD	Blaenoriaethu datrysiadau i fynd i'r afael â ethiannau'r corff dŵr yn sgil tynnu dŵr. (Cyfoeth Naturiol Cymru)	Oes
NEWYDD	Yn unol â Strategaeth Dŵr Cymru Llywodraeth Cymru, ceisio ffyrdd o leihau gwastraff a gwella effeithlonrwydd dŵr. (Cyfoeth Naturiol Cymru)	Oes
Cyfredol	Ymchwiliadau dan Raglen Fuddsoddi'r Diwydiant Dŵr (2015 - 2020) PR09 (AMP5) - Rhaglen o ymchwiliadau i effeithiau ecolegol llifau a reolir mewn HMWBau â defnydd o gyflenwad dŵr. (Cyfoeth Naturiol Cymru a'r Diwydiant Dŵr)	Oes
Cyfredol	Hyrwyddo prosesau ailgylchu dŵr a chynaeafu dŵr glaw lle bo hynny'n gost-effeithiol, yn briodol ac yn cael ei ddefnyddio gyda mesurau eraill o ran rheoli galw. (Cyfoeth Naturiol Cymru)	Oes

Camau Gweithredu Lleol

1. **Rheoli draeniau a lefelau dŵr** - Ymchwilio i newidiadau i systemau a strwythurau draenio tir a'u gweithredu i adfer lefelau dŵr
2. **Gwella llifau a lefelau dŵr** - Lleihau effeithiau llifau rheoledig a gwaith tynnu dŵr, adfer systemau llif mwy naturiol, gweithredu opsiynau i wella lefelau dŵr, megis effeithlonrwydd dŵr a mesurau ailgylchu, a ffynonellau a chyflenwadau amgen.
3. **Lleihau effeithiau prosesau cronni adnoddau dŵr** - Asesu a gweithredu opsiynau ar gyfer hwyluso symudiadau pysgod a gwella cynefinoedd.
4. **Mynediad cynaliadwy a rheoli hamdden** - Lleihau effeithiau gweithgareddau ar y tir a'r dŵr, gan gynnwys mynd i'r afael â gyrru anghyfreithlon oddi ar y ffordd.
5. **Cwblhau ymchwiliadau'r cylch cyntaf** - Yr holl ymchwiliadau parhaus dan y Gyfarwydddeb Fframwaith Dŵr o raglen y cylch cyntaf

Rheoli rhywogaethau estron goresgynnol

Beth ydyn ni am ei gyflawni?

- Mae rhywogaethau estron goresgynnol yn blanhigion neu'n anifeiliaid sy'n hanu o'r tu allan i'r DU sy'n cael eu cyflwyno ac yna'n cael effeithiau negyddol ar iechyd yr amgylchedd dŵr a phlanhigion ac anifeiliaid brodorol. Maent yn fygythiad uniongyrchol i'r amcanion ecolegol rydym am eu cyflawni drwy'r Gyfarwydddeb Fframwaith Dŵr.
- Mae angen i ni ddatblygu a gweithredu mesurau i leihau'r pwysau, y risgiau y mae rhywogaethau estron goresgynnol yn eu peri i statws ecolegol corff dŵr a'r risg y caiff camau gwella eraill rydym am eu cyflawni dan y Gyfarwydddeb Fframwaith Dŵr eu tanseilio.
- Mae rhywogaethau estron goresgynnol yn cael amrywiaeth eang o effeithiau negyddol, gan gynnwys ansefydlogi glannau afon, achosi tloidi o ran yr ecoleg frodorol, dirywio pysgodfeydd, cynyddu'r perygl o lifogydd ac amharu ar weithgareddau hamdden fel chwaraeon dŵr. Gall hefyd fod yn ddrud iawn i'w rheoli gyda chregyn gleision rhesog, e.e. gallant flocio pibellau neu falfiau derbyn ac amharu ar strwythurau eraill. Amcangyfrif bod rhywogaethau estron goresgynnol yn costio dros £125 miliwn y flwyddyn i economi Cymru, gyda'r costau anuniongyrchol yn fwy o lawer.
- Rydym am flaenoriaethu camau gweithredu i arafu neu atal lledaeniad rhywogaethau sydd eisoes yn bodoli a'u dileu. Rydym hefyd am atal rhai newydd rhag cael eu cyflwyno lle bo hynny'n bosibl.
- Rydym hefyd am leihau'r risg a berir gan rywogaethau estron goresgynnol yn gyffredinol drwy fioddigolwch a gwybodaeth leol well am ddsbarthiad ac effaith y rhywogaethau hyn.

Pwy fydd yn rhan o'r gwaith?

Mae delio â rhywogaethau estron goresgynnol yn gydgyfrifoldeb ar bob sector, gan gynnwys Llywodraeth Cymru, Cyfoeth Naturiol Cymru, diwydiant, busnesau gweithgynhyrchu a busnesau eraill gan gynnwys manwerthwyr perthnasol, Mordwyo, rheolwyr tir amaethyddol a gwledig, Cyrff Anllywodraethol drwy bartneriaethau ac ymgyrchoedd, Academia, UKTAG, Ysgrifenyddiaeth Rhywogaethau Estron Prydain Fawr (GBNNS), canolfannau cofnodion lleol Cymru, Partneriaeth Bioamrywiaeth Cymru (Grŵp Estron Goresgynnol), y cyhoedd.

Beth sydd angen ei wneud?

Mesur cenedlaethol newydd neu gyfredol	Disgrifiad a phwy sy'n arwain	A oes fersiwn o'r mesur hwn sy'n targedu ardal leol?
NEWYDD	Parhau i wella gwybodaeth am ddsbarthiadau rhywogaethau a chodi ymwybyddiaeth y cyhoedd o rywogaethau estron goresgynnol newydd a sefydlog, gan gynnwys defnyddio mesurau fel systemau cofnodi ar-lein ac ar ffonau clyfar. (Y Llywodraeth, GBNNSS, Cyfoeth Naturiol Cymru ac Asiantaeth yr Amgylchedd)	Nac oes
NEWYDD	Cefnogi gweithrediad rheoliad yr UE ar Rywogaethau Estron Goresgynnol (bwriedir ei weithredu ym mis Ionawr 2015) a Chyfarwyddeb Fframwaith y Strategaeth Forol i wella cydlynid mesurau a chreu rheolaethau cadarnach ar lwybrau mynediad y rhywogaethau mwyaf niweidiol, yn arbennig y rheini sy'n cyrraedd cyrff dŵr aberol ac arfordirol. (Y Llywodraeth, Cyfoeth Naturiol Cymru ac Asiantaeth yr Amgylchedd)	Nac oes
NEWYDD	Gweithredu strategaeth ddiwygiedig Prydain Fawr ar rywogaethau goresgynnol pan fydd ar gael (disgwylir i hyn fod ar ddiwedd 2014). (Pawb)	Nac oes
Cyfredol	Cynnal asesiadau risg i nodi rhywogaethau estron goresgynnol â blaenoriaeth ar gyfer camau lliniaru a rheoli ar lefel Prydain Fawr ac ar lefel genedlaethol. (Y Llywodraeth, GBNNSS)	Nac oes
Cyfredol	Datblygu a gweithredu codau ymarferol i leihau lledaeniad rhywogaethau estron goresgynnol. (PAWB)	Oes

Camau Gweithredu Lleol

- Rheoli rhywogaethau estron goresgynnol** - Dileu a/neu reoli rhywogaethau estron goresgynnol yn unol â Chynlluniau Gweithredu cenedlaethol cyfredol ar rywogaethau goresgynnol.
- Gwella dealltwriaeth ac ymwybyddiaeth ynghylch rhywogaethau estron goresgynnol, gan gynnwys hyrwyddo a gweithredu arfer da o ran bioddiogelwch** - Lle nad oes dull dileu sy'n dechnegol ymarferol, gall pobl helpu i reoli rhywogaethau estron goresgynnol ac arafu eu lledaeniad drwy hyrwyddo a defnyddio arfer da o ran bioddiogelwch, gan gynnwys 'Check, Clean, Dry' a 'Mynd at Wraidd y Mater'.
- Ceisio datrysiadau arloesol** - i wella ein gallu i reoli rhywogaethau estron.

4. **Cwblhau'r cylch cyntaf o ymchwiliadau** - Yr holl ymchwiliadau parhaus dan y Gyfarwydddeb Fframwaith Dŵr o raglen y cylch cyntaf.

Rheoli llygredd o ardaloedd gwledig

Beth ydyn ni am ei gyflawni?

- Rydyn ni am atgyfnerthu mecanweithiau rheoleiddiol, ariannol a gweithredol i gefnogi sector amaethyddol cynaliadwy sy'n diogelu'r amgylchedd dŵr ac yn helpu i ddarparu'r ystod lawn o wasanaethau ecosystem sy'n dod â manteision ariannol, cymdeithasol ac ecolegol i Gymru.
- Trefniadau rheoli coedwigaeth priodol sydd o fudd i'r amgylchedd dŵr a phobl drwy hamdden awyr agored, ac sy'n darparu gwasanaethau ecosystem megis llai o lygredd gwasgaredig, llifau llifogydd llai, dŵr yfed glân, cynefinoedd ar gyfer pysgod a bywyd gwylt, a chysgod i liniaru effeithiau newid yn yr hinsawdd.

Pwy fydd yn rhan o'r gwaith?

Llywodraeth Cymru, Cyfoeth Naturiol Cymru, y Diwydiant Dŵr, diwydiant, busnesau gweithgynhyrchu a busnesau eraill, rheolwyr tir amaethyddol a gwledig, Cyrff Anllywodraethol drwy bartneriaethau ac ymgyrchoedd, Academia, Awdurdodau Lleol, Grwpiau Awdurdod perthnasol ar gyfer Safleoedd Morol Ewropeaidd, Partneriaeth Bioamrywiaeth Cymru, y cyhoedd.

Beth sydd angen ei wneud?

Mesur cenedlaethol newydd neu gyfredol	Disgrifiad a phwy sy'n arwain	A oes fersiwn o'r mesur hwn sy'n targedu ardal leol?
NEWYDD	Dylai Llywodraeth Cymru adolygu'r fframwaith deddfwriaethol sy'n ymwneud â llygredd gwasgaredig gwledig. (Llywodraeth Cymru)	Nac oes
NEWYDD	Cyfoeth Naturiol Cymru a Llywodraeth Cymru yn nodi ymyriadau a fydd yn galluogi'r Cynllun Datblygu Gwledig nesaf i ategu amaethyddiaeth gynaliadwy a gwella ansawdd ecolegol yr amgylchedd dŵr. (Llywodraeth Cymru a Chyfoeth Naturiol Cymru)	Nac oes
NEWYDD	Cyfoeth Naturiol Cymru yn gweithio gyda Gwarant Ffermydd a phrynwyr allweddol i ddatblygu Systemau Rheoli Amgylcheddol (SRhA) ar gyfer ffermydd. (Cyfoeth Naturiol Cymru)	Oes
NEWYDD	Cyfoeth Naturiol Cymru ac undebau amaethwyr yn datblygu ac yn darparu cyngor a chanllawiau wedi'u targedu at reolwyr tir i liniaru effeithiau defnydd a rheolaeth amhriodol o dir, gan gynnwys erydiad pridd, traciau fferm a sathru da byw. Dylid cynnwys mesurau ataliol i fynd i'r afael â materion yn ymwneud â	Oes

Mesur cenedlaethol newydd neu gyfredol	Disgrifiad a phwy sy'n arwain	A oes fersiwn o'r mesur hwn sy'n targedu ardal leol?
	seilwaith. (Rheolwyr tir amaethyddol a gwledig a Chyfoeth Naturiol Cymru)	
NEWYDD	Cyfoeth Naturiol Cymru yn cyflawni rhaglen o waith coedwigaeth â blaenoriaeth i gefnogi'r gwaith o gydymffurfio â'r Gyfarwyddeb Fframwaith Dŵr ac amcanion ardaloedd gwarchoddedig. (Cyfoeth Naturiol Cymru)	Oes
NEWYDD	Defnyddio Canllawiau ar Goedwigoedd a Dŵr, gan gynnwys y canllaw arfer ar gyfer rheoli coedwigaeth mewn dalgylchoedd sensitif o ran asid. (Cyfoeth Naturiol Cymru)	Oes
NEWYDD	Datblygu Strategaeth sy'n cynnwys monitro effeithiolrwydd y dull gweithredu gyda'r sector coedwigaeth o ran rheoli'r 5 prif risg - asideiddio, gwaddodi, plaladdwyr, rhwystrau i ymfudiad pysgod a rheolaeth amhriodol o lannau afon. (Cyfoeth Naturiol Cymru)	Nac oes
NEWYDD	Llywodraeth Cymru yn targedu cymelliadau Glastir - Rheoli Coetir i sicrhau gwelliannau i'r amgylchedd dŵr. (Llywodraeth Cymru)	Oes
NEWYDD	Cyfoeth Naturiol Cymru yn darparu'r Rhaglen Addysg Coedwigoedd a Choetiroedd. (Cyfoeth Naturiol Cymru)	Oes
NEWYDD	Llywodraeth Cymru yn gweithredu'r Gyfarwyddeb Nitradau fel y bo'n briodol.. (Llywodraeth Cymru a Chyfoeth Naturiol Cymru)	Oes
NEWYDD	Asesu'r effeithiau amgylcheddol a nodi mesurau addas i fynd i'r afael ag effeithiau datgoedwigo a choedwigo ar ansawdd dŵr. (Cyfoeth Naturiol Cymru)	Oes
NEWYDD	Gweithredu rhaglenni partneriaeth adfer cynefinoedd glannau afon a dargedir ar lefel tirwedd er budd statws cadwraeth N2K - lleihau dŵr ffo, colli pridd, siltio, lleihau tymheredd dŵr, cynyddu bioamrywiaeth. (Cyfoeth Naturiol Cymru)	Oes

Mesur cenedlaethol newydd neu gyfredol	Disgrifiad a phwy sy'n arwain	A oes fersiwn o'r mesur hwn sy'n targedu ardal leol?
Cyfredol	<p>Gweithio gyda rheolwyr tir ar yr Ymgyrch 'Stop Every Drop' ac ategu hyn gyda dull gweithredu strategol i gasglu tystiolaeth ar brynu cafnau trochi defaid, a defnyddio ac awdurdodi safleoedd ar gyfer gwaredu hen gafnau o'r fath. Targeddu ymweliadau at ffermydd sy'n prynu cafnau ond nad oes ganddynt awdurdodiadau dŵr daear ar gyfer gwaredu.</p> <p>(Rheolwyr tir amaethyddol a gwledig a Chyfoeth Naturiol Cymru)</p>	Oes
Cyfredol	<p>Targeddu mesurau rheoli tir drwy gynllun amaeth-amgylcheddol Glastir a chytundebau Adran 15 i liniaru llygredd gwasgaredig sy'n deillio o amaethyddiaeth a lleihau effaith draenio i wella bioamrywiaeth a chyflawni statws cadwraeth ffafriol.</p> <p>(Cyfoeth Naturiol Cymru)</p>	Oes

Camau Gweithredu Lleol

- 1. Mynd i'r afael â llygredd yn y tarddle** - Ymchwilio i lygredd o darddleoedd a'i reoleiddio. Mae hyn yn gorgyffwrdd â "lleihau llygredd o ollyngiadau carthion" a "gollyngiadau dŵr gwastraff eraill".
- 2. Ymchwiliad newydd** - Mae'r rhaglen ddrafft hon yn cynnwys ymchwiliadau i'r holl fethiannau, dirywiadau ac ardaloedd gwarchoddedig dŵr yfed newydd.
- 3. Arferion amaethyddol cynaliadwy** - Gweithredu mesurau sylfaenol ac ychwanegol fel rheoli slyri, silwair, olew tanwydd a chemegion amaethyddol yn gywir; gwahanu dŵr glân a dŵr brwnt; cynllunio gwaith rheoli maethynnau; lleiniau clustogi a ffensio glannau afon; cnydau gorchudd a rheoli pridd. Ar safleoedd N2k gallai fod angen gwneud newidiadau i systemau pori lle bo angen, gan gynnwys rheoli prysgwydd. Cydymffurfio â rheoliadau storio a gwasgaru o fewn Parthau Perygl Nitradau.
- 4. Rheoli coetiroedd a choedwigaeth yn gynaliadwy** - Adfer glannau afon, datgysylltu draeniau coedwig, monitro effeithiolrwydd y 5 prif risg sy'n gysylltiedig â choedwigaeth a defnyddio coedwigaeth a choetiroedd i leihau llygredd gwasgaredig.
- 5. Mynd i'r afael â chamgysylltiadau a llygredd gwasgaredig trefol (gall camau gweithredu lleol hefyd gael eu defnyddio mewn ardaloedd gwledig)** - Ymchwilio i gamgysylltiadau â draeniau dŵr wyneb a'u datrys (mewn eiddo preswyl a masnachol) a gweithredu cynlluniau draenio cynaliadwy (SDCau) i leihau llygredd gwasgaredig.
- 6. Cwblhau ymchwiliadau'r cylch cyntaf** - Yr holl ymchwiliadau parhaus dan y Gyfarwydddeb Fframwaith Dŵr o raglen y cylch cyntaf.

Rheoli llygredd o fwyngloddiau

Beth ydyn ni am ei gyflawni?

- Rydyn ni am liniaru effeithiau mwyngloddiau segur ar yr amgylchedd dŵr drwy raglen waith strategol ledled Cymru. Bydd yn cymryd degawdau i fynd i'r afael â'r holl faterion a byddwn yn blaenoriaethu camau gweithredu sy'n sicrhau'r canlyniadau ecolegol, cymdeithasol ac economaidd gorau i fuddsoddiad cymdeithas.

Pwy fydd yn rhan o'r gwaith?

Llywodraeth Cymru, yr Awdurdod Glo, Cyfoeth Naturiol Cymru, Awdurdodau Lleol, Tirfeddianwyr, Cyrff Anllywodraethol drwy bartneriaethau ac ymgyrchoedd, Academia.

Beth sydd angen ei wneud?

Mesur cenedlaethol newydd neu gyfredol	Disgrifiad a phwy sy'n arwain	A oes fersiwn o'r mesur hwn sy'n targedu ardal leol?
NEWYDD	Rhaglen i drin yn briodol nifer fach o fwyngloddiau metel o flaenoriaeth uchel a fydd o fudd mawr a nodir dan Strategaeth Mwyngloddiau Metel Cymru. (Cyfoeth Naturiol Cymru a'r Awdurdod Glo)	Oes
NEWYDD	Rhaglen ymchwil i ystyried adfer tomenni rwbel (glo) drwy greu coetiroedd a chynefinoedd. (Cyfoeth Naturiol Cymru)	Oes
Cyfredol	Rhaglen atal ac adfer dŵr mwyngloddiau'r Awdurdod Glo. (Yr Awdurdod Glo)	Oes
Cyfredol	Gweithredu rheolaethau arfer gorau a phrosesau adfer mewn pyllau glo segur. Rhaglen â blaenoriaeth (gam wrth gam) a ariennir gan yr Adran Ynni a Newid Hinsawdd. (Yr Awdurdod Glo)	Oes
Cyfredol	Gweithredu rheolaethau arfer gorau a phrosesau adfer mewn mwyngloddiau metel segur. (Cyfoeth Naturiol Cymru a'r Awdurdod Glo)	Oes
Cyfredol	Parhau i ymchwilio i effeithiau dŵr mwyngloddiau a datblygu cynlluniau adfer yn unol â Strategaeth Mwyngloddiau Metel Cymru. (Cyfoeth Naturiol Cymru a'r Awdurdod Glo)	Oes

Camau Gweithredu Lleol

- Adfer dŵr mwyngloddiau a thir halogedig** - Adfer pyllau glo, mwyngloddiau metel a thir halogedig - yn cynnwys trin dŵr mwyngloddiau goddefol ac actif, capio rwbel, symud gwastraff i safleoedd tirlenwi, a dargyfeirio sianel.

- Cwblhau'r cylch cyntaf o ymchwiliadau** - Yr holl ymchwiliadau parhaus dan y Gyfarwydddeb Fframwaith Dŵr o raglen y cylch cyntaf.

Rheoli effeithiau asideiddio

Beth ydyn ni am ei gyflawni?

- Rydyn ni am i arferion defnydd tir gyfrannu at gynnydd cynaliadwy, hirdymor mewn pH dŵr mewn ardaloedd lle effeithir ar brosesau ecolegol naturiol gan asideiddio. Byddwn yn parhau i reoleiddio allyriadau o lygryddion asideiddio i alluogi'r amgylchedd dŵr i adfer.

Pwy fydd yn rhan o'r gwaith?

Llywodraeth Cymru, Cyfoeth Naturiol Cymru, diwydiant, busnesau gweithgynhyrchu a busnesau eraill, rheolwyr tir amaethyddol a gwledig, Cyrff Anllywodraethol drwy bartneriaethau ac ymgyrchoedd, Academia.

Beth sydd angen ei wneud?

Mesur cenedlaethol newydd neu gyfredol	Disgrifiad a phwy sy'n arwain	A oes fersiwn o'r mesur hwn sy'n targedu ardal leol?
NEWYDD	Defnyddio Canllawiau ar Goedwigoedd a Dŵr, gan gynnwys y canllaw arfer ar gyfer rheoli coedwigaeth mewn dalgylchoedd sensitif o ran asid. (Cyfoeth Naturiol Cymru)	Oes
NEWYDD	Gweithio gydag ymchwilwyr i gasglu, dehongli a chyfleu tystiolaeth berthnasol a datrysiadau posibl i nodi a llenwi bylchau o ran tystiolaeth. (Cyfoeth Naturiol Cymru)	Nac oes
NEWYDD	Cyfoeth Naturiol Cymru yn cyflawni rhaglen o waith coedwigaeth â blaenoriaeth i gefnogi'r gwaith o gydymffurfio â'r Gyfarwydddeb Fframwaith Dŵr ac amcanion ardaloedd gwarchoddedig. (Cyfoeth Naturiol Cymru)	Oes

Camau Gweithredu Lleol

- Adfer asideiddio** - Rheolaethau allyriadau ac adfer ucheldir: blocio draeniau, adfer gorgyrs, blocio draeniau coedwigoedd a phlannu coed brodorol ar lannau afon o fewn planhigfeydd coedwigaeth, opsiynau calchu. Rhywfaint o orgyffwrdd â 'mynd i'r afael â llygredd aer'.
- Mynd i'r afael â llygredd aer** - Rheolaethau allyriadau i leihau nitrogen a gwaddod asidig. Rhywfaint o orgyffwrdd ag 'adfer asideiddio'.
- Cwblhau ymchwiliadau'r cylch cyntaf** - Yr holl ymchwiliadau parhaus dan y Gyfarwydddeb Fframwaith Dŵr o raglen y cylch cyntaf

Penderfynu beth fydd yn cael ei gyflawni, ble a phryd

Mae'r broses o gynllunio gwaith rheoli basn afon yn ymwneud â defnyddio ein sail dystiolaeth i ddatblygu rhaglen o fesurau a deall beth mae hyn yn ei olygu o ran cyflawni amcanion y Gyfarwydddeb Fframwaith Dŵr o fewn yr amserlen blannu. Yn unol â chanllawiau'r llywodraeth, rydym wedi gosod amcanion a nodi mesurau ar gyfer pob corff dŵr. Mae'r wybodaeth hon ar gael yn Gwarchod Dyfroedd Cymru a cheir disgrifiad manylach o'n dull gweithredu yn atodiad trosolwg cynllunio.

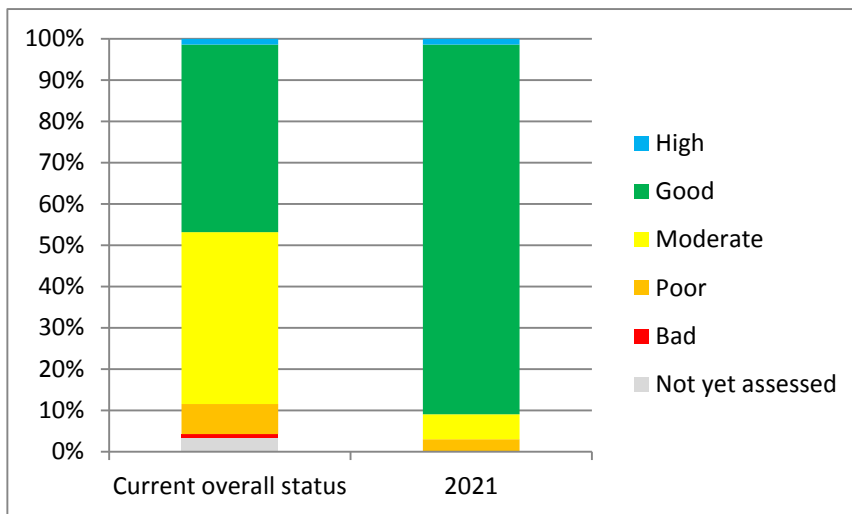
Amcanion amgen

Rydyn ni wedi defnyddio proses sgrinio i nodi lle mae amcan amgen yn briodol. Y cyfiawnhad yw y byddai'r gwaith o gyflawni'r amcan yn:

- dechnegol anymarferol
- anghymesur o ddrud (costau'n sylweddol uwch na'r manteision)
- neu'n golygu y byddai'n cymryd mwy o amser i weld amodau naturiol yn cael eu hadfer.

Ystyrir mesurau i atal dirywiad ac amcanion ardaloedd gwarchoddedig yn rhai statudol, felly nid ydynt yn ddarostyngedig i amcanion amgen. Lle nad yw amcanion amgen yn briodol, rhagdybir y bydd yn bosibl sicrhau statws cyffredinol da erbyn 2021.

Mae Ffigur 10 yn dangos y statws cyffredinol cyffredol a'r canlyniadau y credwn y gallwn eu cyflawni os caiff yr holl fesurau ymarferol a chost-effeithiol eu rhoi ar waith.

Rydym yn cynnig amcanion amgen (h.y. unrhyw beth ac eithrio statws da erbyn 2021) ar gyfer 50 o gyrff dŵr. Nodir y cyfiawnhad ar gyfer yr amcanion amgen hyn yn Nhabl 8 isod.

Tabl 8 Amcanion amgen a gynigir a chyfiawnhad

Amcan amgen	Cyfiawnhad	Nifer y cyrff dŵr
Ymestyn terfyn amser	Amodau naturiol - amser adfer o asideiddio	26
Ymestyn terfyn amser	Technegol anymarferol - angen ymchwilio i fethiant dŵr trosiannol neu arfordirol	3
Amcan llai llym	Amodau naturiol - amodau cefndir naturiol	2
Amcan llai llym	Anghymesur o ddrud - costau'n	2

Amcan amgen	Cyfiawnhad	Nifer y cyrff dŵr
	sylweddol uwch na'r manteision	
Amcan llai llym	Technegol anymarferol - methiant a achoswyd gan lygredd cymhleth mewn dŵr mwyngloddiau	9
Amcan llai llym	Technegol anymarferol - methiannau cemegol o ganlyniad i sylweddau sydd ar led	8

Uchelgais

Mae Cyfoeth Naturiol Cymru wedi datblygu pedair sefyllfa i helpu i egluro a disgrifio'r canlyniadau y gellir eu cyflawni erbyn 2021 ar lefel ardal basn afon; y costau a'r manteision cyffredinol; dosraniad o gostau ar draws y mathau o ymyriadau, a chost-effeithiolrwydd perthynol. Mae'r pedair sefyllfa'n cynrychioli gwahanol lefelau o uchelgais, fel a ganlyn:

- **A** Uchelgais hirdymor. Dim dirywiad, a chyflawni amcanion ardaloedd gwarchoddedig a statws cyffredinol da ym mhob corff dŵr ac eithrio'r rheini lle mae amcanion amgen yn briodol.
- **B** Amcanion statudol. Dim dirywiad, a chyflawni amcanion ardaloedd gwarchoddedig. Hynny yw, targedu'r holl gyrff dŵr sy'n gysylltiedig â safleoedd Natura 2000 i sicrhau statws cyffredinol da.
- **C** Cyfleoedd byrdymor. Targedu gwelliannau at statws cyffredinol da erbyn 2021 lle bo gan Gyfoeth Naturiol Cymru lefel resymol o dystiolaeth sy'n dangos y gellir cyflawni amcan byrdymor.
- **D** Canlyniadau posibl. Targedu gwelliannau i statws cyffredinol da erbyn 2021 mewn cyrff dŵr lle ceir mwy o sicrwydd o gyllid a darpariaeth drwy fecanweithiau sydd eisoes yn bodoli (e.e. rhaglenni coedwigaeth cwmnïau dŵr, yr Awdurdod Glo a Chyfoeth Naturiol Cymru).

Nid yw'r sefyllfaoedd hyn yn ystyried:

- fforddiadwyedd mesurau yn unol â chanllawiau Llywodraeth Cymru.
- effeithiolrwydd mecanweithiau i ddarparu mesurau. Er enghraifft, mae mesurau i wella cynefinoedd glannau afon yn wirfoddol ar y cyfan, ac yn dibynnu ar ymrwymiad tiffeddianwyr unigol o fewn dalgylch.
- unrhyw welliannau a ragwelir drwy raglenni gwaith lleol sydd eisoes ar waith neu sydd wedi'u cynllunio.

Ni fyddai sefyllfaoedd C a D, pe baent yn cael eu cyflawni ar wahân, yn bodloni amcanion statudol y Gyfarwydddeb Fframwaith Dŵr, ond fe'u cyflwynir fel enghreifftiau o ddulliau gwahanol o bennu lefel o uchelgais

Arfarniad economaidd

Rydym wedi cynnal asesiad lefel uchel o'r costau a'r manteision o gyflawni gwelliannau amgylcheddol dan bob sefyllfa.

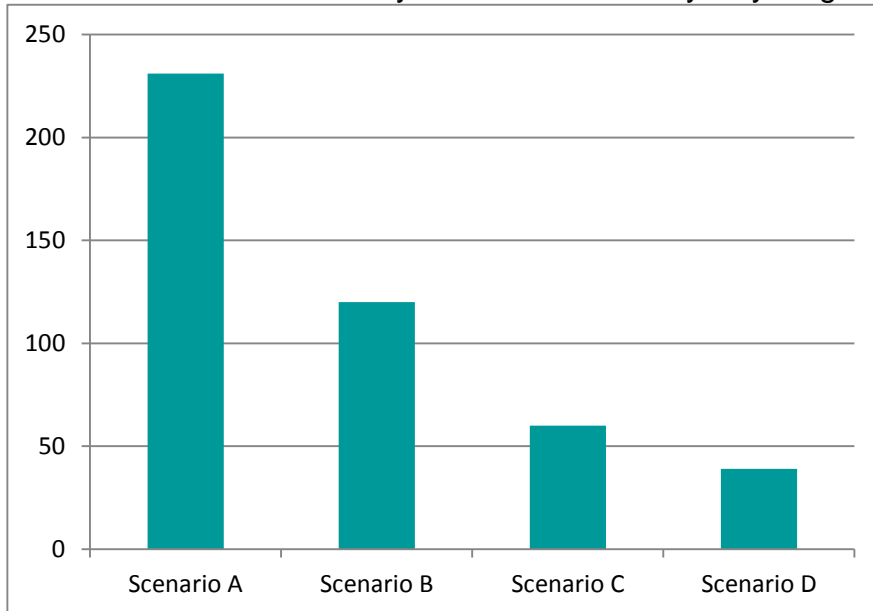
Lle rydym wedi nodi'r rheswm dros fethiant a'r mesurau y mae angen eu gweithredu i sicrhau statws cyffredinol da erbyn 2021, rydym wedi defnyddio costau dangosol ar gyfer y mesurau hynny. Lle bo costau cywirach ar gael (er enghraifft, cynlluniau cwmnïau dŵr) rydym wedi defnyddio'r wybodaeth hon.

I gyfrifo'r manteision, rydym wedi defnyddio gwerthoedd ariannol (£ fesul km neu km²) ar gyfer cyrff dŵr o safonau gwahanol (h.y. Da, Cymedrol, Gwael, Gwael lawn) yn seiliedig ar

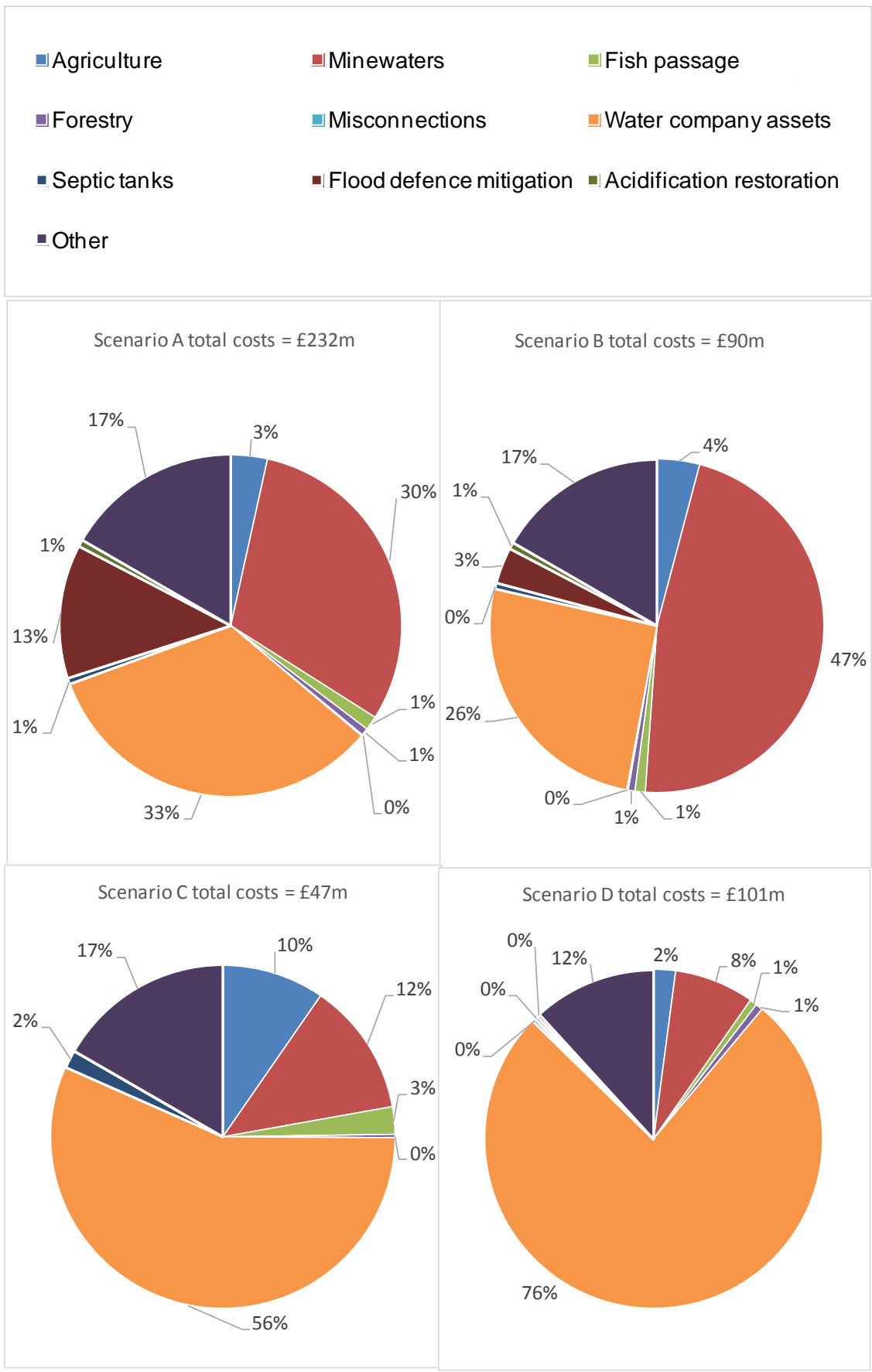
yr Arolwg Manteision Amgylchedd Dŵr Cenedlaethol (NWEBS). Mae gwerth net y gwelliant rhwng safonau wedi'i gyfrifo a'i luosi gyda hyd y corff dŵr neu ardal.

Canlyniadau dan sefyllfaoedd A, B, C a D

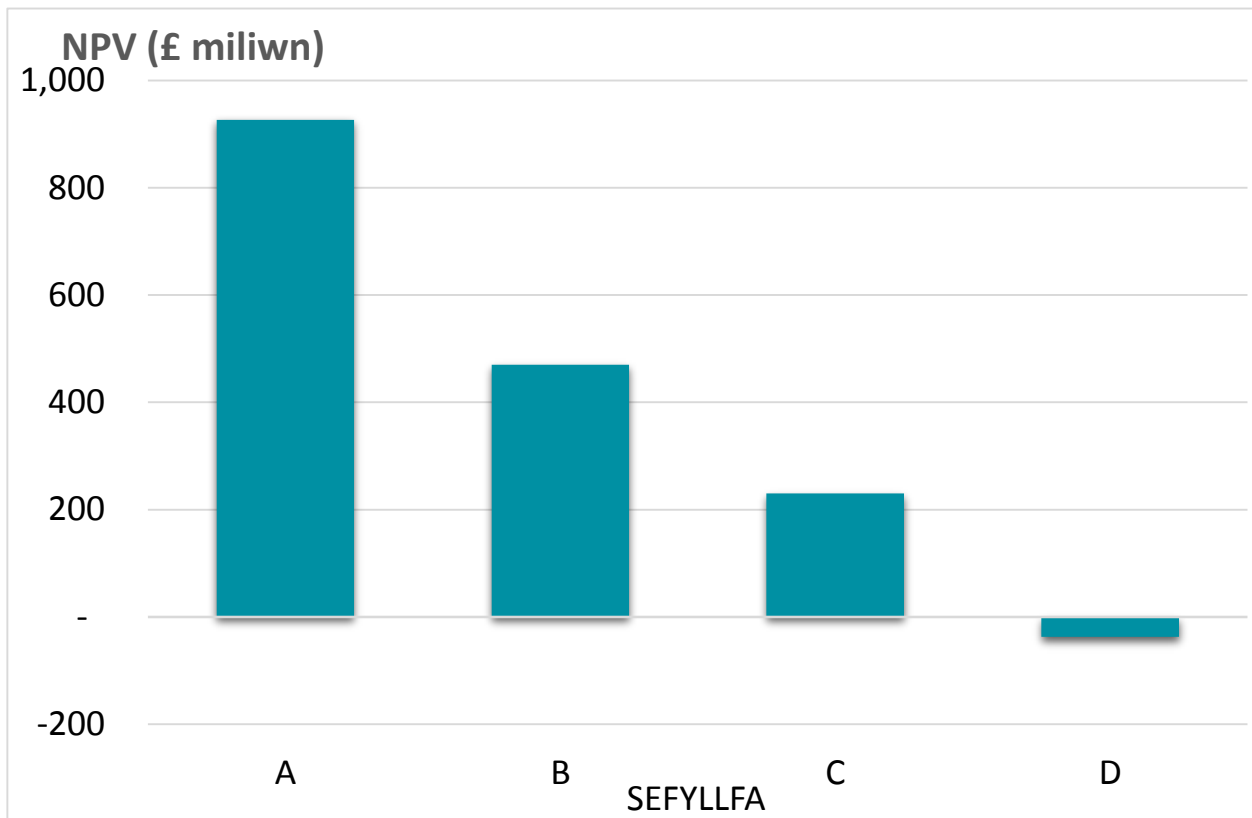
Bydd pob sefyllfa yn sicrhau gwelliant amgylcheddol o wahanol raddfa ac felly mae angen lefelau gwahanol o fuddsoddiad. Cyflwynir nifer y cyrff dŵr a fyddai'n cael eu gwella i statws neu botensial da erbyn 2021 dan bob sefyllfa yn ffigur 11 isod.

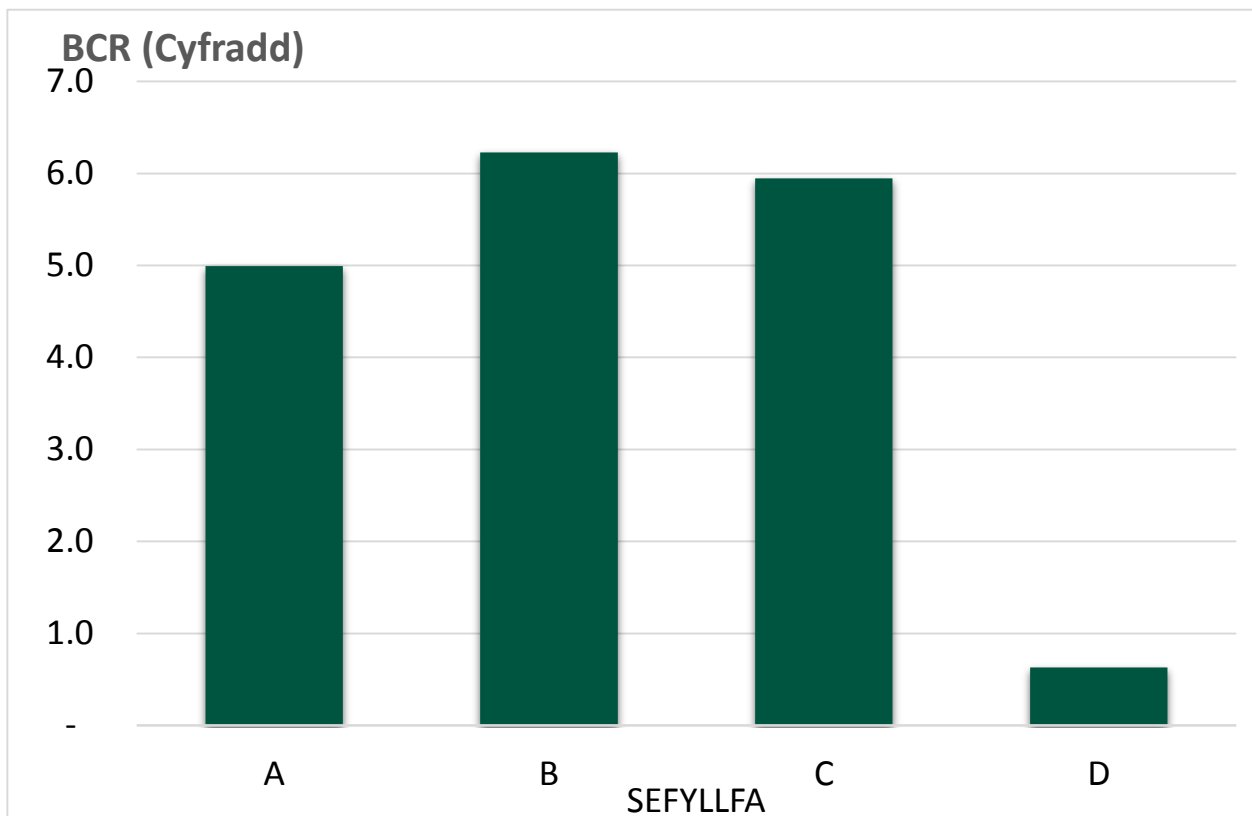
Dangosir dosraniad cyfanswm y costau ar draws sectorau yn ffigur 12 isod.

Mae ffigur 13 yn dangos gwerth presennol net (NPV) pob sefyllfa

Mae ffigur 14 yn dangos cyfradd cost a budd (BCR) pob sefyllfa.

Y camau nesaf - datblygu ein uchelgais a rhaglen o fesurau

Mae uchelgais gyffredinol y cynllun rheoli basn afon wedi'i ddiweddarau yn dibynnu ar nifer o ffactorau, gan gynnwys (ymysg eraill):

- lefelau cyllid o gyllidebau cyhoeddus a phreifat;
- ymrwymiad i gyflawni;
- argaeledd mecanweithiau darparu.

Mae'r pedair sefyllfa sydd wedi'u modelu yn dangos yr heriau rydym yn eu hwynebu o ran datblygu rhaglen fforddiadwy, gost-effeithiol o fesurau sy'n cyflawni gwelliannau cynaliadwy i'n hamgylchedd dŵr.

Mae'r sefyllfaoedd yn dangos bod diogelu a gwella ein hamgylchedd dŵr, yn gyffredinol, yn gost-effeithiol ac y gellir sicrhau manteision *sylweddol*. Fodd bynnag, bydd *sut* y caiff ymyriadau eu blaenoriaethu a *pha* ymyriadau a gaiff eu blaenoriaethu yn pennu cryfder y manteision o ddaw yn sgil buddsoddiad. O ran defnyddio cyllid yn effeithlon, yn ddefnyddol dylem anelu at y rhaglen fwyaf cost-effeithiol o fesurau sy'n fforddiadwy. Mae hyn yn golygu blaenoriaethu'r mesurau hynny sydd â'r Cyfraddau Cost a Budd (BCR) uchaf lle bo hynny'n ymarferol. Fodd bynnag, mae mwy o ansicrwydd ynghylch effeithiolrwydd cyffredinol rhai o'r mesurau mwyaf effeithlon o safbwynt economaidd. Er enghraifft, mae newid arferion rheoli tir yn gymharol rad, ond mae angen ymrwymiad gan lawer o unigolion i wneud gwahaniaeth. Lle caiff yr ymrwymiad hwnnw ei sicrhau, mae'r manteision yn sylweddol.

Yn ystod yr ymgynghoriad hwn byddwn yn parhau i weithio gyda chi i ddatblygu rhaglen effeithiol o fesurau, a chytuno ar set realistig ond uchelgeisiol o flaenoriaethau ar gyfer yr ail gylch. Caiff y blaenoriaethau hynny eu hadlewyrchu mewn cynllun rheoli basn afon wedi'i ddiweddarau a gyflwynir i weinidogion Llywodraeth Cymru ym mis Medi 2015. Bydd gweinidogion yn dod i benderfyniad ar fforddiadwyedd ac uchelgais gyffredinol a gaiff ei gyhoeddi yn y Cynllun Rheoli Basn Afon wedi'i ddiweddarau ym mis Rhagfyr 2015.

Camau ymarferol y gall pawb eu cymryd

Atal llygredd yn ein hafonydd, ein llynnoedd, ein dŵr daear a'r môr

- Gwnewch yn siŵr fod cyfarpar y cartref wedi'i gysylltu â'r garthffos fudr, nid y draen dŵr wyneb.
- Mabwysiadwch draeth i helpu i gadw traethau'n lân ac atal sbwriel yn y tarddle.
- Sicrhewch fod tanc storio olew eich cartref mewn cyflwr da, a bod gennych gofnod archwilio diweddar.
- Sicrhewch fod tanciau carthion neu waith trin carthion preifat yn cael eu cynnal a'u cadw'n dda, eu bod yn gweithio'n effeithiol a'u bod wedi'u cofrestru fel y bo'n briodol.
- Rhowch ffyn cotwm a sbwriel arall yn y bin, nid i lawr y toiled. Gallent gael eu cludo i'r môr neu eich traeth lleol lle gallant niweidio bywyd gwyllt.
- Ewch ag olew a chemegion gwastraff fel gwirod gwyn i gyfleuster ailgylchu cymunedol: peidiwch â'u harllwys i lawr y sinc neu ddraeniau allanol.
- Defnyddiwch gynhyrchion glanhau ceginau, ystafelloedd ymolchi a cheir nad ydynt yn niweidio'r amgylchedd, fel glanedyddion golchi dillad di-ffosffad, a defnyddiwch gyn lleied â phosibl. Bydd hyn yn helpu i atal llygredd yn y tarddiad.
- Pan fyddwch chi'n gweld rhywun yn llygru neu'n tipio'n anghyfreithlon, ffoniwch 0800 807060.
- Bwytwch bysgod o ffynonellau cynaliadwy, a gafodd eu dal drwy ddulliau pysgota nad ydynt yn achosi niwed i fywyd gwyllt a chynefinoedd morol.

Arbed dŵr yn eich gardd

- Dewiswch blanhigion sy'n gallu gwrthsefyll amodau sych. I helpu lawntydd yn ystod cyfnodau sych, peidiwch â'u torri'n rhy fyr.
- I arbed dŵr mewn gerddi, casglwch ddŵr glaw mewn casgen ddŵr, dyfrhewch ar ddechrau neu ar ddiwedd y dydd, rhowch blanhigion ar domwellt, a defnyddiwch ganiau dŵr lle bo'n bosibl yn hytrach na systemau chwistrellu neu bibellau dŵr

Arbed dŵr yn eich cartref neu swyddfa

- Prynwch offer rhad-ar-ynni nad yw'n defnyddio llawer o ddŵr
- Gofynnwch i gwmnïau dŵr osod mesurydd. Ar gyfartaledd, gall hyn leihau defnydd dŵr cartref.
- Gosodwch dapiau diferu a deunydd lagio pibellau i'w hatal rhag byrstio pan fydd hi'n rhewi.
- Golchwch eich car â llaw.
- Rhowch ystyriaeth i osod systemau cynaeafu dŵr glaw yn eich cartref, eich bloc o fflatiau neu eich gweithle. Gall hyn arbed traean o ddefnydd dŵr domestig o'r prif gyflenwad.
- Gosodwch 'hipo' neu 'save-a-flush' yn sestonau toiledau.
- Gosodwch doiled fflysh isel, rhowch reoleiddwyr llif ar eich tapiau a'ch cawodydd, a gosodwch wrinalau di-ddŵr yn y gwaith.
- Defnyddiwch beiriannau golchi llestri a dillad pan fyddant yn llawn, ac ar osodiad amgylcheddol, a berwch gyn lleied o ddŵr â phosibl mewn tegellau neu sosbenni.
- Diffoddwch y tap pan fyddwch chi'n brwsio eich dannedd, a chymerwch gawodydd byr yn lle defnyddio'r bath.
- Golchwch ffrwythau a llyisiau mewn powlen yn hytrach nag o dan tap sy'n rhedeg - a defnyddiwch y gweddill ar blanhigion.

- Sicrhewch fod dŵr yn llifo oddi ar doeau unrhyw estyniadau neu ystafelloedd gwydr i mewn i ffos gerrig neu system ddraenio gynaliadwy ac nad ydynt wedi'u cysylltu â'r garthffos gyfun.
- Sicrhewch fod unrhyw lefydd parcio oddi ar y ffordd neu batio o amgylch eich tŷ yn defnyddio deunyddiau hydrin fel y gall glaw ymdreiddio i mewn i'r pridd.

Helpu i fynd i'r afael â'r bygythiad o Rywogaethau Estron Goresgynol

- Edrychwch ar wefan rhywogaethau estron Prydain Fawr i ddysgu mwy am y risgiau a achosir gan rywogaethau estron goresgynol ac i weld sut y gallwch chi helpu:
- Gallwch weithredu ar unwaith i helpu i reoli lledaeniad drwy hyrwyddo a defnyddio 'Check, Clean, Dry' mewn perthynas ag unrhyw weithgareddau sy'n gysylltiedig â dŵr a 'Mynd at Wraidd y Mater'. Dysgwch fwy am yr ymgyrchoedd hyn ar fforwm y wefan Rhywogaethau Estron.
- Ceisiwch gyngor arbenigol ar gael gwared ar rywogaethau estron goresgynol o'n gerddi a llefydd eraill a sut i'w gwaredu'n gyfreithlon a chyfrifol.
- Peidiwch â phrynu, plannu na rhyddhau rhywogaethau estron goresgynol.
- Gallwch helpu i dracio a rhoi gwybod am ledaeniad rhywogaethau estron goresgynol. Os ydych chi'n amau eich bod wedi gweld planhigion sy'n rhywogaethau estron goresgynol, gallwch eu cofnodi ar wefan 'PlantTracker' neu drwy ap ffôn symudol y wefan, sydd ar gael i'w lawrlwytho am ddim.
Os ydych chi'n amau eich bod wedi gweld anifeiliaid morol sy'n rhywogaethau estron goresgynol, defnyddiwch y wefan 'Aqua Invaders' i lawrlwytho ap ffôn symudol am ddim.
(Mae'r gwefannau a'r apps hyn wedi'u datblygu'n benodol i helpu pobl i adnabod a rhoi gwybod am rywogaethau estron goresgynol. Caiff y wybodaeth ei bwydo i mewn i gronfa ddata genedlaethol y gellir ei defnyddio i helpu i dargedu camau gweithredu i fynd i'r afael â lledaeniad y rhywogaethau hyn).
- Ymunwch â grŵp amgylcheddol lleol neu grŵp gweithredu arall i helpu i ddod o hyd i rywogaethau estron goresgynol a rhoi gwybod amdanynt. Gallwch hefyd gymryd rhan mewn gweithredoedd neu brosiectau ymarferol i reoli rhywogaethau estron goresgynol.

**Cyfoeth
Naturiol**
Cymru
**Natural
Resources**
Wales

Cyhoeddwyd gan:
Cyfoeth Naturiol Cymru
Tŷ Cambria
29 Heol Casnewydd
Caerdydd
CF24 0TP

0300 065 3000 (Llun-Gwe, 8am - 6pm)

ymholiadau@cyfoethnaturiolcymru.gov.uk
www.cyfoethnaturiolcymru.gov.uk

(h) Cyfoeth Naturiol Cymru

Cedwir pob hawl Gellir atgynhychu'r ddogfen hon gyda chaniatâd
Cyfoeth Naturiol Cymru